

**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА СТАТИСТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ,
ОБЛІКУ ТА АУДИТУ**

**КАФЕДРА ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА
СТРАХУВАННЯ**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

ДЛЯ ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ, СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

з навчальної дисципліни

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА

галузі знань

07 «Управління та адміністрування»

спеціальності

072 «Фінанси, банківська справа та страхування

освітньо-професійної програми

072 «Фінанси, банківська справа та страхування

факультету

фінансово-економічного

Київ

2023 рік

Заїчко І. В. Методичні рекомендації для виконання практичних, семінарських занять з дисципліни «Фінансова безпека» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності: 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»: методичні рекомендації. Київ: НАСОА, 2023. 62 с.

Рецензенти:

Бондарук Т. Г., д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Національної академії статистики, обліку та аудиту.

Чуницька І.І., д.е.н., професор, професор кафедри фінансових ринків та технологій Державного податкового університету.

Затверджено на засіданні кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Протокол від «30» серпня 2023 року № 1

Схвалено Вченою радою фінансово-економічного факультету НАСОА
Протокол від «31» серпня 2023 року № 1

Викладено методичні рекомендації з підготовки практичних, семінарських занять з дисципліни «Фінансова безпека» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». Методичні рекомендації призначені для використання при підготовці до практичних, семінарських занять здобувачів. Містять короткий теоретичний опис тем лекційних занять, питання для самоконтролю знань; теми практичних, семінарських занять; дискусійні питання; методи навчання, оцінки та критерії оцінки стану виконання студентами практичних, семінарських занять; рекомендовану літературу.

©Заїчко І. В.
©НАСОА, 2023 рік.

ЗМІСТ

Загальні положення	4
Короткий теоретичний опис тем лекційних занять з навчальної дисципліни, питання для самоконтролю знань	7
Теми практичних, семінарських занять	31
Ситуаційні завдання, задачі та вправи за кожною темою, які розглядаються на практичних, семінарських заняттях з навчальної дисципліни	32
Орієнтовний перелік тем для підготовки творчого завдання	46
Методи навчання, контролю та критерії оцінки стану виконання студентами практичних, семінарських занять з навчальної дисципліни	48
Питання для підсумкового контролю	56
Рекомендована література	59

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.

Фінансова безпека виступає забезпеченням такого розвитку фінансової системи і фінансових відносин, а також процесів в економіці, при яких створюються необхідні фінансові умови для соціально-економічної та фінансової стабільності країни, збереження цілісності та єдності фінансової системи (включаючи грошово-кредитну, бюджетну, кредитну, податкову та валютну системи), успішного подолання внутрішніх і зовнішніх загроз України у фінансовій сфері.

Дисципліна «Фінансова безпека держави» є обов'язковою для підготовки фахівців галузі знань «Управління та адміністрування».

Метою навчальної дисципліни «Фінансова безпека» є формування у студентів системи знань з питань забезпечення фінансової безпеки держави як складової економічної та національної безпеки, а також тих її функціональних елементів, які безпосередньо впливають на рівень розвитку економічної системи держави в умовах глобальних трансформацій.

Вивчення дисципліни покликане сприяти формуванню у майбутніх фахівців з фінансів, банківської справи та страхування глибоких знань з основних тем. Вивчення матеріалу починається з з'ясування місця фінансової безпеки в системі економічної безпеки держави. Приділено системі оцінки, моніторингу і регулювання рівня фінансової безпеки. Розглядаються фінансова безпека підприємств, достатню увагу фінансова безпека банківської системи та небанківського фінансового ринку. Вивчається боргова безпека держави, бюджетна безпека, валютна безпека та грошово-кредитна безпека.

Для закріплення теоретичного матеріалу, опрацьованого на лекційних заняттях, підготовка фахівців передбачає проведення практичних, семінарських занять з навчальної дисципліни, які дозволяють набувати та опановувати навички та вміння оцінювати й аналізувати фінансову безпеку.

Методичні рекомендації для виконання практичних, семінарських занять з дисципліни «Фінансова безпека» для здобувачів вищої освіти спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», яка відноситься до дисциплін обов'язкових освітніх компонентів підготовки бакалаврів з управління та адміністрування, містять матеріал для практичної підготовки майбутніх фахівців з фінансів, а саме: короткий теоретичний опис тем лекційних занять з навчальної дисципліни, питання для самоконтролю знань, які сприяють розвитку творчих здібностей і практичних навичок майбутніх фахівців, їх адаптивних можливостей і готовності до професійної співпраці; теми практичних, семінарських занять; дискусійні питання, що виносяться на обговорення за кожною темою навчальної дисципліни; методи навчання, оцінки та критерії оцінки стану виконання студентами практичних, семінарських занять з навчальної дисципліни; список рекомендованої літератури (базова, допоміжна, інформаційні ресурси), необхідної для цілеспрямованої роботи здобувача при підготовці до практичних, семінарських занять.

Завдання вивчення навчальної дисципліни сфокусовано на вивчення теоретичних основ та практичну підготовку здобувачів з питань: визначення теоретичних та практичних засад фінансової безпеки; виявлення причинно-

наслідкових зв'язків, джерел та механізму виникнення загроз фінансовій безпеці; відстеження та попередження існуючих та потенційних загроз фінансовій безпеці; набуття вмінь застосування методик та механізмів розрахунку основних індикаторів, що забезпечують моніторинг поточного стану фінансової безпеки; оволодіння методиками оцінки фінансової безпеки держави з визначенням інтегрального показника, що формується на основі відповідних критеріїв та індикаторів; визначення напрямів мінімізації загроз фінансовій безпеці з урахуванням стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку держави.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен:

знати:

основні підходи до визначення ключових понять (безпека, загроза, система безпеки, забезпечення економічної та фінансової безпеки); актуальні проблеми та основні складові економічної безпеки в Україні; компоненти фінансової безпеки держави та їх загальну характеристику; механізм забезпечення фінансової безпеки держави; систему національних економічних інтересів, чинників та загроз фінансовій безпеці держави; основні об'єкти та суб'єкти забезпечення фінансової безпеки; загрози фінансовим інтересам підприємства, критерії оцінки та проблеми забезпечення і управління фінансовою безпекою підприємства; індикатори оцінки бюджетної безпеки держави; критерії, методи оцінки та проблеми забезпечення боргової безпеки України; особливості забезпечення безпеки банківської системи України; класифікацію загроз валютній безпеці держави; сутність безпеки страхового ринку.

вміти:

використовувати понятійно-категорійний апарат при аналізі показників фінансової безпеки; використовувати механізми та системи забезпечення фінансової безпеки держави і підприємства; проводити оцінку рівня фінансової безпеки та її складників, систематизувати й аналізувати індикатори, встановлені порогові значення за ними, визначати рівень та характеристичні значення стану складових фінансової безпеки; використовувати системи і методи планування фінансової безпеки підприємства, систему контролінгу фінансової безпеки підприємства; об'єктивно оцінювати рівень фінансової безпеки підприємства; класифікувати основні загрози бюджетній безпеці держави; використовувати критерії та систему індикаторів оцінки боргової безпеки держави; систематизувати загрози та визначати індикатори фінансової безпеки банківської системи; систематизувати загрози валютній безпеці держави; визначати загрози безпеці страхового ринку; виявити напрямки підвищення фінансової безпеки підприємства; використовувати методи підвищення фінансової безпеки.

Мета проведення практичних, семінарських занять: отримання фундаментальних теоретичних знань здобувачами та набуття практичних навичок в проведенні оцінки рівня фінансової безпеки та її складників, систематизації й аналізу індикаторів у відповідності до встановлених порогових значення за ними, визначенні рівня та характеристичних значень стану складових фінансової безпеки.

Найменування компетентностей, формування яких забезпечує вивчення навчальної дисципліни:

СК03. Здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування);

СК10. Здатність визначати, обґрунтовувати та брати відповідальність за професійні рішення.

Передумови для вивчення навчальної дисципліни

- наявність систематичних та ґрунтовних знань з компонентів професійної підготовки освітньої програми, зокрема: «Фінанси», «Фінанси підприємств», «Гроші та кредит», «Центральний банк і грошово-кредитна політика», «Бюджетна система», «Страхування», «Страхові послуги».
- володіння сучасними методами збору, обробки та аналізу фінансово-економічної інформації;
- володіння елементарними навичками публічних виступів.

Програмні результати навчання:

ПР05. Володіти методичним інструментарієм діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у т.ч. бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).

ПР10. Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання економічних даних, збирати та аналізувати необхідну фінансову інформацію, розраховувати показники, що характеризують стан фінансових систем.

КОРОТКИЙ ТЕОРЕТИЧНИЙ ОПИС ТЕМ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ, ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ЗНАТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ.

ТЕМА 1. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ ТА ЇЇ ГОЛОВНІ КОМПОНЕНТИ

Основні поняття і терміни: безпека, економічна безпека; фінансова безпека, суб'єкти забезпечення фінансової безпеки держави; механізм забезпечення фінансової безпеки, об'єкти фінансової безпеки держави; принципи забезпечення фінансової безпеки, функції фінансової безпеки, складові фінансової безпеки.

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 5, 7, 8, 9]

Допоміжна: [3, 7, 13, 14, 15, 17, 18, 20]

Інформаційні ресурси: [1, 5, 7, 12, 13, 18, 22, 28]

Короткий теоретичний опис теми.

Безпека в сучасному світі має безліч видів, але найбільш визначне та особливе місце посідає економічна безпека.

Економічна безпека – найважливіша якісна характеристика економічної системи, яка визначає її здатність підтримувати нормальні умови функціонування; стійке забезпечення ресурсами та розвиток, а також послідовну реалізацію економічних

Компонентами економічної безпеки держави є: виробнича, демографічна, енергетична, зовнішньоекономічна, інвестиційно-інноваційна, макроекономічна, продовольча, соціальна, фінансова безпека.

Сформовано різні погляди трактування фінансової безпеки, зокрема:

- з позицій ресурсно-функціонального підходу – як захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на усіх рівнях фінансових відносин;
- з погляду статички – як такий стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової, інвестиційної, митно-тарифної і фондової систем;
- у контексті нормативно-правового регламентування – як створення таких умов функціонування фінансової системи, за яких, по-перше, фактично виключена можливість спрямовувати фінансові потоки в незакріплені законодавчими нормативними актами сфери їх використання і, по-друге, до мінімуму знижена можливість зловживання фінансовими ресурсами.

Функціями фінансової безпеки держави є:

- Інформаційна
- Попереджувальна (превентивна)
- Практична

- Прогностична
- Регулювальна
- Захисна
- Контрольна

Принципи управління фінансовою безпекою поділяються на загальні та спеціальні.

Правильне вирішення проблеми забезпечення фінансово-економічної безпеки держави залежить від чіткого розуміння основного понятійного апарату, який використовується при її здійсненні, і насамперед – уточнення таких категорій, як «безпека», «небезпека», «загроза», «ризик», «невизначеність».

Забезпечення безпеки – організація та реалізація системи заходів різного характеру з метою попередження, нейтралізації або локалізації потенційних чи реальних загроз.

Система безпеки – сукупність законодавчих актів і створених на її основі органів, інститутів і механізмів взаємодії з метою забезпечення безпеки.

Загрози – це негативні зміни у зовнішньому політичному, економічному або природному середовищі всередині країни, які поділяються на внутрішні та зовнішні, реальні й потенційні, цілеспрямовано створені будь-яким суб'єктом, або ті, що виникли стихійно, безпосередні та опосередковані тощо.

Загрози національній безпеці – наявні та потенційно можливі явища і чинники, що створюють небезпеку життєво важливим національним інтересам України.

Загрози фінансовій безпеці – небезпека нанесення фінансової шкоди, що проявляється у вигляді збитків, негативного впливу, перешкод в досягненні цілей.

Загрози фінансовій безпеці підприємства – це наявне чи потенційно можливе явище або чинник, яке створює небезпеку для реалізації фінансових інтересів підприємства.

Під **економічною загрозою** розуміють потенційну можливість завдання шкоди суб'єкту господарювання з боку окремих факторів, обумовлених характером економічної діяльності та зовнішнім середовищем.

Ризик – це імовірність настання події, яка може відбутися за певних обставин у майбутньому та призвести до позитивного, негативного або нульового результату. Множинність і різноспрямованість чинників ризику може призвести не тільки до серйозних втрат економічного характеру, але й до загрози безпеки всього об'єкта економічної системи.

Управління ризиками – це діяльність, спрямована на подолання невизначеності, яка виражається у відносинах суб'єктів господарської діяльності щодо оптимізації своїх інтересів до максимізації прибутку при об'єктивній неможливості врахувати і кількісно визначити комплекс діючих чинників, що породжують визначеність економічної системи.

Порогові/граничні значення індикаторів економічної безпеки – це кількісні величини, порушення яких викликає несприятливі тенденції та загрозові процеси в економіці. Наближення індикаторів економічної безпеки до їх гранично допустимої величини свідчить про наростання загроз соціально- економічній стабільності суспільства, а перевищення граничних,

або порогових значень – про вступ суспільства в зону нестабільності і соціальних конфліктів, фактично про реальну загрозу економічній безпеці.

На мікрорівні фінансова безпека включає фінансову безпеку домогосподарств (особистості) та фінансову безпеку підприємств (установ, організацій).

На макрорівні розглядається фінансова безпека держави, яка містить такі структурні складові: бюджетну, боргову, грошово-кредитну, валютну, інвестиційну, банківську безпеку та безпеку небанківського фінансового сектору. Визначення економічної сутності складників фінансової безпеки також має місце у законодавчо-правовій базі, зокрема в Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, які носять інформаційний та роз'яснювальний характер.

Питання для самоконтролю знань до теми 1.

1. Поняття безпеки як стану захищеності особи, суспільства, держави.
2. Економічна безпека держави: історичні аспекти та організаційно-правові основи становлення і розвитку в Україні.
3. Категоріальний апарат економічної безпеки та її базові елементи.
4. Економічна безпека як багаторівнева система: суть та складові.
5. Фінансова безпека: суть та місце в системі економічної безпеки держави.
6. Поняття фінансової безпеки з погляду ресурсно-функціонального підходу.
7. Поняття фінансової безпеки з погляду статички.
8. Поняття фінансової безпеки з погляду у контексті нормативно-правового регламентування.
9. Функції фінансової безпеки держави.
10. Принципи управління фінансовою безпекою.
11. Понятійний апарат фінансової безпеки держави.
12. Складові фінансової безпеки держави та їх загальна характеристика.
13. Структурні компоненти фінансової безпеки.
14. Загрози фінансовій безпеці людини: соціально-економічні наслідки для суспільства.

ТЕМА 2. СИСТЕМА ОЦІНКИ, МОНІТОРИНГУ І РЕГУЛЮВАННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

Основні поняття і терміни: Нормативно-правове забезпечення фінансової безпеки держави; концепція національної безпеки; стратегія національної безпеки; концепція національної безпеки у фінансовій сфері; механізм забезпечення фінансової безпеки, принципи забезпечення фінансової безпеки держави; методика оцінки рівня фінансової безпеки держави. індикатори фінансової безпеки держави; порогові значення індикаторів фінансової безпеки держави.

Рекомендована література:

Базова: [3, 5, 7, 8, 9]

Допоміжна: [3, 7, 13, 14, 15, 17, 18, 20, 23, 29]

Інформаційні ресурси: [1, 5, 7, 12, 13]

Короткий теоретичний опис теми.

Управління фінансовою безпекою це свідомий цілеспрямований вплив суб'єкта управління на множину потреб, інтересів і цінностей особи, суспільства і держави, загроз і небезпек, внутрішніх і зовнішніх чинників, що впливають на стан фінансової безпеки, державні та недержавні інституції, які взаємодіють один з одним і здійснюють відповідну діяльність у межах законодавства України з метою підвищення її функціонування для розв'язання завдань щодо забезпечення фінансової безпеки.

Фінансова безпека досягається шляхом проведення виваженої фінансової політики відповідно до прийнятих в установленому порядку доктрин, концепцій, стратегій і програм у політичній, економічній, соціальній, інформаційній і власне фінансовій сферах

Загрози фінансовим інтересам являють собою форму вираження їх протиріч з фінансовим середовищем функціонування підприємства, що відображає реальну або потенційну можливість виявлення деструктивної дії різних факторів і умов на їх реалізацію в процесі фінансового розвитку і яка призводить до прямого чи опосередкованого збитку.

Необхідно розмежовувати поняття «фінансова безпека держави» що характеризує динамічний розвиток фінансової системи та «забезпечення фінансової безпеки держави» як сукупності організаційно-правових відносин. Забезпечення фінансової безпеки держави базується на певному механізмі.

Механізм забезпечення фінансової безпеки держави – це система нормативно-правового, організаційно-інституційного забезпечення, методів та важелів впливу суб'єктів фінансової безпеки держави на її об'єкти з метою своєчасної ідентифікації, нейтралізації, захисту загроз національним інтересам у фінансовій сфері.

Функціонування механізму забезпечення фінансової безпеки держави базується на розробленій доктрині, концепції, стратегії та політики національної безпеки у фінансовій сфері та зумовлює визначення об'єктів фінансової безпеки, створення необхідних інститутів, конкретизації національних фінансових інтересів, систематизації відповідних загроз.

Доктрина фінансової безпеки є сукупністю офіційних поглядів на цілі, завдання, принципи та основні напрями забезпечення фінансової безпеки країни.

Концепція фінансової безпеки має містити пріоритетні цілі і завдання забезпечення безпеки, шляхи та методи їх досягнення, які б адекватно відображали роль фінансів у соціально-економічному розвитку держави. Її зміст покликаний координувати загальнодержавні дії у сфері забезпечення безпеки на рівні окремих громадян, господарюючих суб'єктів, галузей, секторів економіки, а також на регіональному, національному та міжнародному рівнях.

Стратегія фінансової безпеки має бути орієнтована на розробку і послідовне здійснення заходів щодо закріплення і розвитку позитивних процесів і подолання негативних тенденцій у сфері фінансових відносин.

Елементи механізму забезпечення фінансової безпеки:

- об'єктивний і усесторонній моніторинг економіки і фінансової сфери з метою виявлення і прогнозування внутрішніх і зовнішніх загроз інтересам об'єктів фінансової безпеки;
- вироблення порогових, гранично допустимих значень фінансових та соціально-економічних показників /індикаторів/, перевищення яких може провокувати фінансову нестабільність і фінансову кризу;
- діяльність держави щодо виявлення і попередження внутрішніх і зовнішніх загроз фінансовій безпеці.

Ступінь впливу загроз визначається на підставі розрахунку і моніторингу системи індикаторів та порівняння їх із пороговими значеннями. *Індикатор* (від лат. *indico* — вказую, визначаю) — елемент, що відображає процес або стан об'єкта спостережень, його якісні та кількісні характеристики.

Передбачено визначення таких значень індикаторів фінансової безпеки держави:

- Хкрит – критичний рівень (0,2, або 20 % оптимального значення);
- Хнебезп – небезпечний рівень (0,4, або 40 % оптимального значення);
- Хнездв – незадовільний рівень (0,6, або 60 % оптимального значення);
- Хздв – величина індикатора, яка характеризується як задовільний рівень (0,8, або 80 % оптимального значення);
- Хопт – оптимальний рівень (1, тобто дорівнює оптимальному значенню).

Індикатори фінансової безпеки можуть набувати ознак за 3 основними видами:

- індикатори-стимулятори (тип С), зростання яких однозначно призводить до підвищення рівня фінансової безпеки;
- індикатори-дестимулятори (тип В), зростання яких однозначно призводить до зниження рівня фінансової безпеки;
- індикатори змішаної дії (тип А), які, зростаючи до певного оптимального рівня, ведуть себе як стимулятори, але подальше їх збільшення впливає негативно на рівень фінансової безпеки, що відповідає поведінці дестимулятора.

Процедура нормування масиву даних у статистичній обробці даних є поширеною і застосовується в інтегральному оцінюванні для приведення різноманітних показників до єдиного числового виміру та однакових одиниць вимірювання. Зазвичай нормований показник набуває значення від 0 до 1.

На фінансову безпеку впливає дія численних *внутрішніх і зовнішніх викликів і загроз*.

При цьому загрози фінансовій безпеці слід розглядати як наявні та потенційно можливі явища і чинники, що створюють небезпеку життєво важливим національним інтересам України у фінансовій та економічній сферах.

До активних факторів, що можуть формувати загрози фінансовій безпеці держави також належать динаміка сальдо торгового і платіжного балансу та значна залежність України від експортно-імпоротної діяльності; втручання міжнародних фінансових організацій у внутрішні справи держави; вплив світових фінансових криз на фінансову систему України.

Сучасна динаміка суспільних процесів в Україні й світі зумовлює необхідність формування адекватної, ефективної та економічно виправданої системи захисту національних інтересів та забезпечення національної (в тому числі економічної і фінансової) безпеки.

Питання для самоконтролю знань до теми 2.

1. Система управління фінансовою безпекою.
2. Правове регламентування становлення та розвитку економічної безпеки.
3. Забезпечення фінансової безпеки держави як сукупності організаційно-правових відносин.
4. Механізм забезпечення фінансової безпеки.
5. Система забезпечення фінансової безпеки держави.
6. Критерії та індикатори оцінки фінансової безпеки людини.
7. Система індикаторів безпеки економічного простору.
8. Національні інтереси, стратегічні пріоритети і фінансова безпека України у контексті розвитку світової цивілізації.
9. Доктрина фінансової безпеки як сукупність офіційних поглядів щодо забезпечення фінансової безпеки країни.
10. Пріоритетні цілі і завдання забезпечення безпеки згідно Концепції фінансової безпеки.
11. Стратегія фінансової безпеки.
12. Роль фінансової політики в забезпеченні фінансової безпеки.
13. Значення Методичних рекомендацій щодо оцінки рівня економічної безпеки України (2003) в формуванні методологічного підґрунтя визначення рівня фінансової безпеки.
14. Індикатори рівня фінансової безпеки України визначені Методичними рекомендаціями розрахунку рівня економічної безпеки України від 29 жовтня 2013 року.
15. Ключові положення моніторингу системи індикаторів та порівняння їх із пороговими значеннями.
16. Характеристичні значення індикаторів.
17. Суть банківської безпеки.
18. Основні аспекти безпеки небанківського фінансового ринку.
19. Боргова безпека держави. Поняття і суть.
20. Бюджетна безпека та її вплив на фінансову безпеку держави.
21. Суть і значення валютної безпеки в забезпеченні фінансової безпеки держави.

ТЕМА 3. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА

Основні поняття і терміни: Економічна безпека підприємства, фінансова безпека підприємства, фінансовий ризик, загрози фінансовій

безпеці суб'єктів підприємництва, критерії та індикатори оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, фінансові інтереси підприємства, методи оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, фінансова нестабільність, банкрутство, механізм, методи та важелі забезпечення фінансової безпеки підприємства, стратегічне управління фінансовою безпекою підприємства.

Рекомендована література:

Базова: [1, 6, 10]

Допоміжна: [1, 2, 11, 16, 19, 24, 30]

Інформаційні ресурси: [1, 2, 3, 7, 8, 12, 13]

Короткий теоретичний опис теми.

На сучасному етапі економічного розвитку, в умовах криз та складних трансформаційних процесів суттєво ускладнюються умови господарювання підприємств.

Економічна безпека підприємства залежить від рівня конкурентоспроможності, фінансової стійкості та платоспроможності, ефективності функціонування та використання ресурсів більшості окремо взятих суб'єктів підприємницької діяльності. *Економічну безпеку підприємства* слід розглядати як такий стан системи регулювання, а також рівень розвитку підприємництва в державі (регіоні), за якого дотримуються гарантії захищеності життєво важливих інтересів окремо взятих суб'єктів підприємницької діяльності та підприємництва загалом від внутрішніх і зовнішніх загроз. Причому, *рівень економічної безпеки підприємства* не є статичним показником, а включає такі три компоненти:

- наявний рівень економічної незалежності підприємств;
- рівень економічної ефективності функціонування підприємств;
- здатність до подальшого розвитку.

У змістовому плані *складовими економічної безпеки підприємства* є технологічна, правова, інформаційна, фінансова, силова, інтелектуальна, кадрова, екологічна та ринкова безпеки.

Фінансова безпека підприємства - це фінансовий стан, який характеризується збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, котрі використовуються підприємством, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи.

Об'єктом фінансової безпеки підприємства є фінансова діяльність підприємства, безпеку якої необхідно забезпечити. Фінансова діяльність – це процес, на який спрямовують функціонування підсистеми забезпечення фінансової безпеки.

Суб'єкти фінансової безпеки – це керівництво підприємства та його персонал.

Сутнісні характеристики фінансової безпеки підприємства:

- Основний елемент системи економічної безпеки підприємства

- Система кількісних і якісних параметрів фінансового стану підприємства, яка в комплексі відображає рівень його фінансової захищеності
- Система пріоритетних збалансованих фінансових інтересів підприємства, що потребують захисту у процесі його фінансової діяльності
- Система реальних і потенційних загроз зовнішнього та внутрішнього характеру фінансовим інтересам підприємства
- Диференційний рівень кількісних і якісних параметрів захищеності фінансових інтересів підприємства, адекватний його фінансовій філософії
- Система, яка забезпечує стабільність найважливіших фінансових пропорцій розвитку підприємства, що формують захищеність його фінансових інтересів
- Система, яку спрямовано на створення необхідних фінансових передумов стійкого зростання підприємства в поточному й перспективному періоді

Предметом фінансової безпеки підприємства є діяльність суб'єктів фінансової безпеки, реалізація принципів, функцій, стратегічної програми або конкретних заходів щодо забезпечення фінансової безпеки, спрямованої на об'єкти фінансової безпеки.

Недостатня увага до проблем забезпечення безпеки діяльності може навіть при високій прибутковості бізнесу призвести до того, що підприємство стане вкрай уразливим до різного виду ризиків, а в майбутньому може спричинити його банкрутство. З іншого боку, зростання бізнесу викликає значну залежність від зовнішніх джерел фінансування, що може призвести до поступової втрати самостійності при прийнятті управлінських рішень та негативно відобразитись на його *фінансовій стабільності*.

Критерієм стійкого фінансового стану є фінансова рівновага, що визначається збалансованістю фінансових активів та позичкового капіталу.

Стійким вважається стан суб'єкта підприємництва, коли всі нефінансові активи є власними, а фінансові - позиковими.

Фінансова стійкість підприємства - це такий стан процесу формування і використання ресурсів господарського суб'єкта, який забезпечує його розвиток на основі зростання вартості капіталу при збереженні відповідного рівня платоспроможності і кредитоспроможності. Абсолютна фінансова стійкість неможлива, оскільки залежить від впливу великої кількості факторів, дія їх не є статичною, тобто вони постійно модифікуються і змінюються.

Фінансова криза підприємства є однією з найбільш серйозних форм порушення його фінансової рівноваги, що відображає протиріччя, які циклічно виникають протягом його життєвого циклу, під впливом різноманітних факторів, між фактичним станом його фінансового потенціалу і необхідним обсягом фінансових ресурсів, що несе найбільш небезпечну потенційну загрозу його функціонуванню».

Виникнення криз обумовлене ризиковою природою діяльності суб'єктів підприємництва. У процесі своєї діяльності суб'єкт підприємництва стикається

із внутрішніми та зовнішніми ризиками. Внутрішні ризики пов'язані безпосередньо з власними прорахунками і недоліками, а також форс-мажорними обставинами. Зовнішні ризики – ризики зміни зовнішнього середовища, починаючи від економічної ситуації в країні, закінчуючи проблемами з контрагентами й органами державної влади.

Складові елементи фінансової безпеки підприємства тісно пов'язані між собою та значною мірою залежать від факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Кожна зі складових має забезпечувати високий рівень фінансової безпеки підприємства та ефективно протидіяти загрозам усіх видів.

Функціональна структура фінансової безпеки підприємства – це сукупність елементів, її складових, які в комплексі забезпечують нормальне продуктивне функціонування підприємства.

Відповідно до структурних складових фінансової безпеки підприємства застосовують багато методів оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства, серед яких:

- індикаторний;
- ресурсно-функціональний;
- метод золотого правила фінансування;
- метод бального оцінювання і т. ін.

Основними етапами процесу управління фінансовою безпекою підприємства є:

1 - й етап: ідентифікація потенційно проблемних ситуацій, що полягає у визначенні проблемних місць у діяльності, оцінка причин їх виникнення та масштабів наслідків;

2 - й етап: ліквідація проблемних ситуацій, яка полягає у сукупності заходів з вибору важелів впливу на проблему та методів їх усунення;

3 - й етап: контроль, що містить у собі всебічну оцінку ефективності вживання заходів та аналіз поточного стану щодо наявності проблемних ситуацій;

4 - й етап: оптимізація фінансового управління, що полягає в забезпеченні оптимального використання фінансових ресурсів і потенціалу організації шляхом використання відповідного фінансового інструментарію та специфічних методів фінансового управління.

Фінансування підприємницької діяльності може виникати з декількох джерел, проте, незалежно від цієї обставини питання фінансової безпеки повинно стояти на першому місці. Дефіцит фінансових ресурсів, шляхів їх залучення призводить до зниження платоспроможності підприємства, воно стає збитковим, а в середньостроковому періоді за однакових інших умов суб'єкт підприємництва втрачає партнерів-постачальників, покупців, ринки збуту та зменшується його кадровий потенціал.

Суттєву загрозу фінансовій безпеці підприємства так само несе і надлишок фінансових ресурсів:

- необґрунтоване залучення кредитів веде до зростання витрат на виплату відсотків, зниження ефективності виробництва; не оптимальна структура власного капіталу та входження нових співвласників може супроводжуватись конфліктами інтересів, неузгодженістю дій в управлінні;

- збільшення залучених фінансових ресурсів в плані зростання заборгованостей фірми призводить до накладання адміністративних та фінансових санкцій, зниження ділової репутації підприємства.

Стратегія фінансової безпеки підприємства у своєму становленні проходить наступні етапи:

1. Визначення часових рамок провадження.
2. Аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища; SWOT-аналіз.
3. Комплексна оцінка стратегічної фінансової безпеки підприємства.
4. Формування стратегічних цілей підприємства (що не повинні йти врозріз з фінансовою безпекою суб'єкта).
5. З'ясування та розробка цільових орієнтирів-індикаторів досягнення результатів фінансової діяльності.
6. Прийняття стратегічних рішень щодо максимізації фінансового результату.
7. Оцінка існуючої стратегії фінансової безпеки, її можливе корегування.
8. Забезпечення реалізації стратегії фінансової безпеки.
9. Здійснення контролю ефективно і реалізації стратегії фінансової безпеки.

Забезпечення фінансової безпеки підприємства базується на певному механізмі. *Складовими елементами механізму управління фінансовою безпекою підприємства є:* сукупність фінансових інтересів підприємств, функції, принципи і методи управління, організаційна структура, управлінський персонал, технологія управління, фінансові інструменти, критерії оцінки рівня фінансової безпеки.

Зважаючи на те, що фінансова безпека не є статичною, то механізм забезпечення фінансової безпеки включає такі елементи:

- здійснення *моніторингу* фінансового стану суб'єкта підприємництва з метою раннього виявлення ознак його кризового стану;
- визначення масштабів* кризового стану;
- дослідження основних факторів*, що обумовлюють кризовий розвиток суб'єкта підприємництва;
- реалізація заходів* щодо запобігання криз;
- контроль* за виконанням антикризових заходів і оцінка отриманих результатів;
- забезпечення стабільності* та ефективної діяльності суб'єкта підприємництва як у короткостроковому, так і довгостроковому періодах.

Забезпечення фінансової безпеки підприємства вимагає, перш за все, захисту ключових фінансових інтересів.

Основними фінансовими інтересами суб'єктів підприємництва є:

- зростання ринкової вартості підприємства;
- максимізація прибутку підприємства;
- забезпечення підприємства основним і оборотним капіталом;
- забезпечення підприємства інвестиціями;
- оптимізація відрахувань підприємства до бюджету.

Однією із ключових складових даної системи є *підсистема фінансової діагностики*, що являє собою певний набір методичних розробок, який дозволяє на ранніх стадіях визначити кризові ситуації, оцінити ступінь їх загрози для суб'єкта підприємництва та фактори, що їх викликали.

Складовими системи забезпечення управління фінансовою безпекою підприємства є: фінансова діагностика, сукупність фінансових важелів та методів впливу, контроль.

Заключною підсистемою, що необхідна для забезпечення управління фінансовою безпекою підприємства є підсистема контролю та оцінки результатів, основними функціями якої є:

- порівняння досягнутих результатів з очікуваними;
- визначення ступеня відхилення фактичних результатів від запланованих;
- контроль за розробкою оперативних рішень з нормалізації фінансової діяльності;
- оцінка ефективності заходів щодо нейтралізації кризи;
- спостереження за ходом реалізації завдань з фінансового управління;
- забезпечення обміну інформаційними потоками між ключовими підсистемами; тощо.

Питання для самоконтролю знань до теми 3.

1. Розкрийте сутність фінансової безпеки як складової економічної безпеки підприємства.
2. Розкрийте понятійний апарат фінансової безпеки підприємства.
3. Охарактеризуйте критерії фінансової безпеки підприємства.
4. Визначте ознаки фінансової безпеки підприємства.
5. Охарактеризуйте фактори впливу на рівень фінансової безпеки підприємства.
6. Визначте рівні фінансової безпеки підприємства.
7. Охарактеризуйте зв'язок фінансової безпеки підприємства із забезпеченістю його фінансовими ресурсами.
8. Розкрийте критерії та методи оцінювання фінансової безпеки підприємства.
9. Охарактеризуйте зв'язок фінансової безпеки держави та підприємства.
10. Визначте шляхи мінімізації загроз та забезпечення інтересів фінансової безпеки підприємства.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ.

ТЕМА 4. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ТА НЕБАНКІВСЬКОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Основні поняття і терміни: безпека банківської системи (банківська безпека); фінансова безпека банківської діяльності; загрози безпеці комерційного банку; індикатори банківської безпеки; індикатори безпеки банку; економічні нормативи НБУ; стратегія забезпечення банківської безпеки, безпека небанківського фінансового сектору, безпека страхового ринку, індикатори безпеки страхового ринку, безпека фондового ринку, індикатори безпеки фондового ринку, індикатори фінансової безпеки

небанківського фінансового ринку, загрози фінансової безпеки небанківського фінансового ринку.

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 4, 7, 8, 9, 11]

Допоміжна: [8, 9, 17, 18, 21, 26]

Інформаційні ресурси: [1, 2, 3, 6, 10, 12, 13]

Короткий теоретичний опис теми.

Фінансова безпека банківської системи — це стан банківської системи, за якого забезпечуються умови для її стабільного й ефективного функціонування, максимізації прибутку та оптимального використання її ресурсів для соціально-економічного розвитку країни

Безпека комерційного банку – це стан захищеності інтересів власників, керівництва і клієнтів банку, матеріальних цінностей та інформаційних ресурсів від внутрішніх та зовнішніх загроз.

Безпека банків має багатофункціональний і комплексний характер та охоплює безпеку банку як організації, безпеку дій банківського персоналу, безпеку здійснення банківських операцій, інформаційну безпеку.

Безпека банку як організації пов'язана з внутрішнім і зовнішнім середовищем його діяльності.

Загрози зовнішнього середовища банку – це дії з боку клієнтів, партнерів, конкурентів, державних установ і громадян, а також кримінального середовища.

У внутрішньому середовищі найбільш загрозованими можуть бути некомпетентні дії персоналу, адміністрації банку та керівників його підрозділів щодо управління активно-пасивними операціями, здійснення банківських операцій, роботи з клієнтами та витоку інформації.

Безпека персоналу банку пов'язана з його внутрішнім середовищем і залежить від небажання персоналу банку брати участь у кримінальних або тінювих операціях та задоволення вимоги банківського персоналу отримувати справедливую заробітну плату.

Безпека банківських операцій хоч і пов'язана з безпекою банку як організації та безпекою банківського персоналу, має більш технічний аспект і залежить від технології здійснення банківських операцій та розрахунків.

Інформаційна безпека банку – це стан його інформаційної системи, за якого забезпечується надійний захист інтересів банку і його клієнтів.

Фінансова безпека комерційного банку – це: сукупність умов, за яких потенційно небезпечні для фінансового стану комерційного банку дії чи обставини попереджені чи зведені до такого рівня, за якого вони не здатні завдати шкоди встановленому порядку функціонування банку, збереженню й відтворенню його майна та інфраструктури і перешкодити досягненням банком статутних цілей; стан захищеності фінансових інтересів комерційного банку, його фінансової стійкості, а також середовища, в якому він функціонує.

Відповідно до наведених видів безпеки банку розрізняють такі **об'єкти банківської безпеки**: фінансові ресурси, матеріальні засоби, персонал банку, інформаційні ресурси з обмеженим доступом.

Фінансова безпека банку є важливою складовою фінансової безпеки банківської системи, що характеризується збалансованістю і стійкістю до зовнішніх і внутрішніх загроз, її здатністю досягти поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку.

Основні загрози фінансовій безпеці комерційних банків, які умовно можна поділити на *зовнішні* (з боку клієнтів, партнерів, конкурентів, криміналу, держави в особі різних державних установ, громадян) та *внутрішні* (з боку власників, адміністрації, менеджерів підрозділів, спеціалістів, неформальних груп).

Слід звернути увагу на те, що фінансова безпека конкретного комерційного банку, може визначатися з використанням в аналітичній роботі таких показників, як:

питома вага проблемних кредитів (експерти встановили, що рівень проблемних кредитів впливає на показник надійності банку суттєвіше, ніж інші чинники) **в обсязі чистих активів банку**, що свідчить про якість його кредитного портфеля, а також ризикованість кредитної політики;

співвідношення високоліквідних коштів і поточних пасивів банку, що показує ступінь його захищеності від ризику відкликання коштів в один момент усіма клієнтами;

співвідношення власних і залучених коштів, що характеризує рівень надійності банку в довгостроковій перспективі, слугуючи оцінкою його спроможності покрити власними коштами обсяг зобов'язань перед клієнтами;

питома вага високоліквідних коштів у обсязі чистих активів банку, значення якої допомагає оцінити середньостроковий рівень ліквідності; **рентабельність чистих активів**.

Чільне місце в системі фінансової безпеки банківських клієнтів посідає розмір позичкового відсотка, оскільки він дозволяє з'ясувати, чи буде рентабельною реалізація проекту, на здійснення якого береться кредит, тобто чи окупляться затрати.

Для своєчасного виявлення наявних і потенційних недоліків у сфері забезпечення комплексної фінансової безпеки банківського сектору економіки України необхідно визначити її відповідні *індикатори* та проводити постійний моніторинг із метою вжиття необхідних заходів.

Використання методики Міністерства економічного розвитку і торгівлі України дає можливість визначення рівня фінансової безпеки шляхом розрахунку інтегрального показника.

Безпека страхового ринку - це такий рівень забезпеченості страхових компаній фінансовими ресурсами, який дав би їм змогу в разі потреби відшкодувати обумовлені в договорах страхування збитки їх клієнтів і забезпечити ефективне функціонування; безпека фондового ринку.

У межах державного регулювання страхової діяльності можна виокремити *державне регулювання безпеки страхового ринку*, яке полягає у забезпеченні захисту страхового ринку загалом та економічних інтересів його учасників від зовнішніх та внутрішніх загроз. *внутрішні* (викликані

внутрішнім середовищем страхової компанії) та **зовнішні** (з боку партнерів, конкурентів, криміналу, іноземних суб'єктів господарювання, засобів масової інформації, держави та інших іноземних держав)

Безпека фондового ринку безпосередньо пов'язана з безпекою грошового обігу, бюджетною, борговою, валютною, інвестиційною та інфляційною безпекою держави, а також із фінансовою безпекою численних юридичних і фізичних осіб. Фондовий ринок як реальний інструмент забезпечення інвестиційних потреб здатний себе реалізувати тільки в разі, якщо всі угоди й процеси, які здійснюються на ньому, будуть безпечними.

Індикаторами безпеки фондового ринку є:

- рівень капіталізації лістингових компаній до ВВП;
- рівень волатильності індексу Першої фонові торгівельної системи (ПФТС).

Питання для самоконтролю знань до теми 4.

1. Розкрийте сутність безпеки банківської системи.
2. Визначте вплив безпеки банківської системи та економіку.
3. Охарактеризуйте актуальні загрози банківській безпеці в Україні.
4. Визначте критерії і індикатори банківської безпеки
5. Визначте зовнішні та внутрішні інструменти фінансової безпеки банку.
6. Розкрийте сутність безпеки страхового ринку
7. Класифікація загроз безпеці страхового ринку та їхній зміст
8. Визначте головні функції фондового ринку в економіці?
9. Розкрийте сутність безпеки фондового ринку?
10. Охарактеризуйте індикатори безпеки фондового ринку?

ТЕМА 5. БОРГОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

Основні поняття і терміни: боргова безпека держави; дефолт; технічний дефолт; повний дефолт; державний борг; внутрішній борг; зовнішній борг; борговий тягар; індикатори боргової безпеки держави; ризик державного боргу; загрози борговій безпеці держави; управління державним боргом; реструктуризація боргу; механізм забезпечення боргової безпеки держави.

Рекомендована література:

Базова: [3, 5, 9, 11]

Допоміжна: [7, 10, 12, 14]

Інформаційні ресурси: [3, 4, 5, 9, 11, 12]

Короткий теоретичний опис теми.

Вивчення теми доцільно розпочинати із з'ясування суті боргової безпеки, яка полягає у здатності держави ефективно управляти своїм боргом і запобігати кризам, пов'язаним з неплатоспроможністю чи надмірним зростанням боргу. Її елементами можуть бути:

- забезпечення стабільності фінансової системи держави,
- контроль за бюджетними видатками,

- ефективне використання позичених коштів,
- мінімізація ризиків при взятті нових позик,
- розвиток економіки для забезпечення джерел доходів держави та інші заходи.

Рівень боргової безпеки визначається такими факторами:

- загальним обсягом, структурою за джерелами запозичень, видами валют, умовами емісії, амортизації та обслуговування (обсяг емісії державних цінних паперів, тривалість передбачуваного строку погашення, дохідність, відсоткові платежі, наявність чи відсутність певних пільг) і динамікою боргових зобов'язань;
- переліком наявних і потенційно можливих боргових інструментів, що використовуються у практиці державних запозичень, а також фактичні пропорції між ними, що зумовлено різним рівнем безпечності різноманітних форм фінансування внутрішньої і зовнішньої заборгованості, і можливість диверсифікації ринку державних цінних паперів;
- темпами зростання реального ВВП й офіційним обмінним курсом;
- системою управління державним боргом і адекватністю інструментів управління поточним умовам;
- політичною стабільністю в країні;
- формою державного правління, тривалістю роботи уряду в незмінному складі;
- стану нормативно-правової бази, що регламентує формування та управління державним боргом, стратегію боргової політики країни.
- ступінь інформаційного та нормативно-правового забезпечення боргової політики держави;
- стратегія боргової політики держави;
- структура державного боргу;
- рівень соціально-економічного розвитку;
- напрямок політичного та економічного курсу держави;
- «борговий досвід» держави тощо.

Індикатори оцінки боргової безпеки держави - це показники, що використовуються для визначення стану боргової ситуації країни та її здатності погашати боргові зобов'язання в майбутньому.

Граничні значення індикаторів боргової безпеки є, так званими, «точками відсікання», що слугують для виявлення потенційних загроз.

Загрози *борговій складовій національних економічних інтересів держави* наступні:

1. Зростання рівня боргу;
2. Валютний ризик;
3. Зміни в міжнародній кон'юктурі;
4. Недостатність інвестицій;
5. Корупція;

Механізм забезпечення боргової безпеки держави включає в себе різні заходи та інструменти, що дозволяють зменшити ризики та негативні наслідки

зростання державного боргу для економіки країни та фінансової стабільності держави.

Наразі провідною методикою оцінювання якості управління боргом є методика оцінювання ефективності управління державним боргом (ОЕУДБ), розроблена спеціалістами Департаменту економічної політики і боргу групи Світового банку на основі найкращої міжнародної практики.

Питання для самоконтролю до теми 5.

1. З'ясуйте сутність поняття «боргова безпека».
2. Охарактеризуйте показники для оцінки рівня фінансової безпеки.
3. Назвіть головні ознаки боргової політики.
4. Поясніть взаємозв'язок державного боргу та економічної безпеки
5. Боргова складова фінансової безпеки держави.
6. Ризики та загрози боргової складової національним економічним інтересам та фінансовій безпеці держави.
7. Охарактеризуйте основні індикатори, що визначають боргову безпеку.
8. Хто затверджує структуру і граничний обсяг державного боргу країни?
9. Критерії та індикатори оцінки боргової безпеки держави.
10. Назвіть шляхи подолання проблеми державного боргу в Україні.

ТЕМА 6. БЮДЖЕТНА БЕЗПЕКА: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПРАКТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Основні поняття і терміни: бюджетна безпека; бюджет; бюджетна політика; чинники бюджетної безпеки держави; загрози бюджетній безпеці держави; індикатори бюджетної безпеки держави; рівень бюджетної централізації; структура доходів і видатків бюджету; дефіцит бюджету; методи фінансування дефіциту бюджету; загрози бюджетній безпеці держави; бюджетне планування і прогнозування; бюджетна стратегія; бюджетне і фінансове вирівнювання.

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 4, 8]

Допоміжна: [4, 5, 6, 10, 12, 19, 25, 26]

Інформаційні ресурси: [2, 3, 4, 9, 12, 13]

Короткий теоретичний опис теми.

Бюджетна безпека – це спроможність бюджетної системи забезпечити фінансову самостійність держави та ефективне використання бюджетних коштів у процесі виконання державою своїх функцій.

Об'єктом бюджетної безпеки є бюджетні ресурси, кількісні та якісні характеристики бюджетної системи й параметри бюджетного процесу, що оцінюються в процесі забезпечення бюджетної безпеки.

Предметом бюджетної безпеки виступає діяльність держави, фінансових інституцій, спрямована на реалізацію певного її рівня, шляхом впливу на об'єкт бюджетної безпеки.

Для оцінювання рівня бюджетної безпеки (як головного складника фінансової безпеки держави) використовують такі індикатори:

- ✓ відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП, виражається у відсотках;
- ✓ частка дефіциту/профіциту бюджетних та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління у ВВП;
- ✓ рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет;
- ✓ відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету.

Загрози бюджетній безпеці держави можуть бути *внутрішніми та зовнішніми*.

Внутрішні загрози бюджетній безпеці - це загрози, що виникають внаслідок дій або бездіяльності внутрішніх суб'єктів бюджетного процесу, таких як уряд, Верховна Рада, місцеві органи влади, фінансові установи, платники податків, тощо.

Зовнішні загрози бюджетної безпеки держави виникають з зовнішньополітичних чинників, які можуть негативно впливати на фінансову стабільність та економіку країни.

Механізм забезпечення бюджетної безпеки держави, включає в себе комплекс заходів, які мають на меті зменшення ризику порушення бюджетної стабільності та забезпечення фінансової безпеки держави. Основними складовими механізму забезпечення бюджетної безпеки є:

- фінансовий моніторинг,
- бюджетна політика,
- контроль та аудит бюджетних коштів,
- система освіти та інформаційної підтримки,
- система соціального захисту,
- міжнародне співробітництво.

Питання для самоконтролю знань до теми 6.

1. Розкрийте економічну сутність поняття «бюджетна безпека».
2. Що є суб'єктом бюджетної безпеки?
3. Назвіть основні загрози бюджетної безпеки.
4. У чому полягає сутність терміну «індикатор бюджетної безпеки»?
5. Що є об'єктом бюджетної безпеки?
6. Обґрунтуйте основні проблеми бюджетної безпеки.
7. Визначте тактичні завдання забезпечення бюджетної безпеки.
8. Назвіть основні напрями дотримання бюджетної безпеки.
9. Які загрози бюджетній безпеці України є актуальними?
10. Які стратегічні напрями гарантування бюджетної безпеки України?

ТЕМА 7. ВАЛЮТНА БЕЗПЕКА

Основні поняття і терміни: валютний ринок; операції валютного ринку; валютна безпека; валютна безпека держави; валютна політика; валютний курс; чинники валютної безпеки; критерії валютної безпеки;

індикатори валютної безпеки держави; загрози валютній безпеці держави; золотовалютні резерви; платіжний баланс; доларизація економіки; режим валютного курсу; валютне регулювання; валютні інтервенції; валютний нагляд.

Рекомендована література:

Базова: [5, 7, 8, 9, 11]

Допоміжна: [3, 7, 8, 9, 13, 14, 17]

Інформаційні ресурси: [1, 2, 3, 6, 8, 12, 13]

Короткий теоретичний опис теми.

Валюта – це грошова одиниця, що використовується як світові гроші, тобто як міжнародна розрахункова одиниця, засіб обігу і платежу.

Стрижнем валютних операцій, що здійснюються на валютному ринку, є валютний курс, рівень якого постійно коливається під впливом попиту й пропозиції учасників цих операцій.

Валютний курс – це ціна грошової одиниці однієї країни, виражена в грошових одиницях іншої країни або міжнародним платіжним засобом (євро). Валютний курс дуже рухливий і встановлюється з урахуванням купівельної спроможності валют. Діяльність валютних ринків та спекулятивні валютні операції завжди мають сильний кон'юнктурний вплив на валютний курс.

На основі валютного курсу зіставляються цінові структури окремих країн, розвиток їх продуктивних сил, темпів економічного зростання, а також торговельного і платіжного балансів.

Для різних видів конверсійних операцій можуть існувати різні види валютних курсів:

Валютний курс за безготівковими міжбанківськими угодами – формується в результаті міжбанківських угод з купівлі-продажу безготівкової валюти на валютних ринках (для вільно конвертованих валют – на світових валютних ринках, для курсу долар/гривня – на українському міжбанківському ринку). Цей курс прийнято в якості офіційного в більшості розвинених країн (наприклад, курс на кінець робочого дня).

Обмінний курс валютних бірж. У тих країнах, де збереглися валютні біржі, через які проходить основний оборот конверсійних операцій, курс, що встановлюється на біржі, є основним курсом внутрішнього валютного ринку, а часто – й офіційним курсом.

Валютний курс готівкових угод – формується на основі попиту і пропозиції на ринку торгівлі готівкової валюти і може значно відрізнитись від безготівкового курсу міжбанківських угод.

Котирування – це встановлення курсів іноземних валют у відповідності з практикою, щосклалась, і законодавчими нормами. У світовій практиці існує два методи котирування

Попит на іноземну валюту пов'язаний із залежністю національної економіки від імпорту та обумовлений її **конвертованістю**, тобто гарантованою можливістю грошової одиниці вільно обмінюватись на інші валюти.

Умовою конвертованості валюти є створення її елементів:

- ✓ реального курсу валюти;
- ✓ валютного ринку;
- ✓ свободи експортно-імпортних валютних операцій та використання в них національної валюти.

Валютна система – це державно-правова форма організації міжнародних валютних відносин між державами. Розрізняють світову, національну, регіональну валютні системи.

Світова валютна система є функціональною організацією валютних відносин на рівні міждержавних зв'язків. Її розвиток регулюється відповідними міждержавними угодами через створені на колективних засадах міждержавні валютно-фінансові та банківські установи й організації.

Регіональна валютна система – договірно-правова форма організації валютних відносин між групами країн. Її елементи: регіональна міжнародна розрахункова одиниця; спеціальний режим регулювання валютних курсів; спільні валютні фонди; регіональні валютно-розрахункові установи.

Національна валютна система – це складова грошових відносин окремої країни, функціонування якої регулюється національним законодавством з урахуванням норм міжнародного права.

Валютна безпека держави – це:

– ступінь забезпеченості її валютними коштами, достатній для додержання позитивного сальдо платіжного балансу, виконання міжнародних зобов'язань, накопичення необхідного обсягу валютних резервів, підтримання стабільності національної грошової одиниці;

– стан курсоутворення, який створює оптимальні умови для поступального розвитку вітчизняного експорту, широкомасштабного припливу в країну іноземних інвестицій, інтеграції України до світової економічної системи і максимально захищає від потрясінь на міжнародних валютних ринках.

Валютна безпека суб'єктів господарювання – це оптимально можливий за умов існуючих нормативно-правової бази, валютної стратегії і політики держави, механізму валютного регулювання, інфраструктури валютного ринку рівень забезпеченості валютними коштами, достатній для розрахунків з бюджетною системою, своїми контрагентами, а також власного споживання (соціально-економічного розвитку) та накопичення з урахуванням досягнення валютної ефективності (оптимального рівня валютних витрат і виручки).

Валютна безпека громадян – це стан, за якого їх валютні надходження та заощадження перевищують особисті витрати іноземної валюти.

Об'єктами валютної безпеки є обмінний курс національної грошової одиниці, кон'юнктура валютного ринку, обсяги міжнародних резервів, стан платіжного балансу, розміри зовнішнього боргу.

Суб'єктами валютної безпеки є Національний банк України, уряд, Міністерство фінансів України, Митна служба та інші органи державного регулювання, що мають відповідні повноваження в сфері валютного регулювання, уповноважені банки, підприємства-суб'єкти ЗЕД, домогосподарства.

Валютна політика це сукупність організаційно-правових та економічних заходів у сфері міжнародних валютних відносин, спрямованих на досягнення визначених державою цілей.

Валютна безпека країни багато в чому визначається **валютною стратегією**. З метою забезпечення валютної безпеки України необхідно: створити як на тактичному, так і стратегічному рівні фундаментальні засади валютної політики, яка буде спрямована на врівноваження цінової політики держави і стабілізації валютного курсу; розробити досконаліший механізм прогнозування змін обмінного курсу національної валюти; оптимізувати обсяги міжнародних резервів; намагатися створити програму поступового зниження рівня доларизації національної економіки; гармонізувати взаємозв'язок між попитом та пропозицією як на іноземну, так і національну валюти.

Стан фінансової безпеки країни є надзвичайно важливим показником на сучасному етапі. **Валютна безпека** є чи не найсуттєвішим показником при визначенні стану фінансової безпеки. Через швидку зміну ринкової кон'юнктури на світових фінансових ринках та взаємопов'язану систему економічних відносин у структурі світового господарства стан вітчизняного фінансового сектора дедалі складніше контролювати з огляду на нестабільність внутрішнього і зовнішнього середовища.

Заходи валютної політики входять до системи контролю, моніторингу і забезпечення економічної безпеки на рівнях держави, галузі, підприємства, домогосподарства.

Індикаторами валютної безпеки є:

- індекс зміни офіційного курсу національної грошової одиниці до долара США;
- різниця між форвардним і офіційним курсом гривні, грн.

Основними загрозами валютній безпеці України є:

- * масове правомірне вивезення нерезидентами і неправомірне вивезення резидентами валютних коштів за межі країни;
- * «відмивання брудних грошей» на території нашої держави;
- * зростання валютної заборгованості держави і вітчизняних господарюючих суб'єктів;
- * проведення незаконних валютних операцій;
- * розвиток кризових явищ на світовому валютному ринку;
- * можливість запровадження валютної блокади;
- * недостатній рівень офіційних валютних резервів;
- * наявність валютних ризиків (небезпеки валютних втрат внаслідок зміни курсу валюти ціни до валюти платежу в період між підписанням угоди і здійсненням платежу);
- * фальшування іноземної валюти;
- * надмірна лібералізація вітчизняного валютного ринку.

Питання для самоконтролю до теми 7.

1. Суть і значення валюти.
2. Види валют залежно від емітента валютних коштів.
3. Типи валюти за ступенем конвертованості та залежно від сфери і мети

використання.

4. Поняття валютного курсу та котирування валют.
5. Складові національної валютної системи.
6. Валютна безпека держави, суб'єктів господарювання та громадян.
7. Об'єкти та суб'єкти валютної безпеки.
8. Вплив валютних проблем на фінансову безпеку країни.
9. Валютна безпека як складова фінансової безпеки: суть, загрози, критерії та індикатори оцінки.
10. Стан валютної безпеки в Україні та шляхи її підвищення.

ТЕМА 8. ГРОШОВО-КРЕДИТНА БЕЗПЕКА

Основні поняття і терміни: грошово-кредитна безпека, монетарна політика, інструментами грошово-кредитної політики, індикатори та складові грошово-кредитної безпеки, загрози грошово-кредитній безпеці держави.

Рекомендована література:

Базова: [3, 5, 7, 8, 9, 11]

Допоміжна: [3, 7, 8, 9, 13, 14, 15, 17, 18]

Інформаційні ресурси: [1, 2, 3, 5, 8, 12, 13]

Короткий теоретичний опис теми.

Дієвість грошово-кредитної політики та її вплив на безпеку грошового обігу як важливу складову фінансової безпеки держави визначається,

по-перше, змістом, складовими і пріоритетами, характером розробки основних засад грошово-кредитної політики та здійснення контролю за її проведенням, надання цьому дуже важливому документу законного статусу.

По-друге, рівень безпеки грошового обігу (фінансової безпеки держави в цілому) залежить від *характеру взаємозв'язку і взаємозумовленості монетарної та фіскальної політики*. При цьому можуть виникати ситуації, коли монетарна і фіскальна політика тісно переплетені між собою, або коли між ними існує чітке розмежування.

Не менш важливою є *синхронізація монетарної і валютної політики*.

По-третє, безпека грошового обігу зумовлюється *наявністю (відсутністю) стимулів (обмежень) грошово-кредитної політики щодо рівня життя населення, наявності (відсутності) достатніх фінансових ресурсів держави, напруженості (чи відсутності такої) балансу надходження та використання валютних ресурсів, можливості (неможливості) стискування реальної грошової маси тощо*, які прямо пропорційно позначаються на параметрах такої політики.

По-четверте, на рівень безпеки грошового обігу впливає *наявність (відсутність) замкненого циклу обертання національної грошової одиниці*. Відсутність замкненого циклу обертання національної валюти є одним з вагомих факторів платіжної кризи.

По-п'яте, безпека грошового обігу характеризується *структурою грошової маси і кредитної емісії, системою контролю динаміки грошової*

маси, практикою стимулювання процесів збільшення обсягів вкладів населення в банківську систему.

По-шосте, на рівні безпеки грошового обігу безпосередньо позначається *застосування в обороті грошових сурогатів*. Як свідчить досвід багатьох країн, емісія грошових сурогатів попри очікувані наслідки спричиняє зниження частки грошей у виручці емітентів, зростання невиплат ними заробітної плати, значне викривлення ціноутворення, собівартості і прибутку, збільшення темпів зростання номінальної кредиторської заборгованості емітентів, формування замкнених регіональних і галузевих фінансових систем, створення систем нераціонального перехресного субсидування, платіжну дискримінацію з боку монополій, перерозподіл багатства, встановлення неекономічного контролю над підприємствами, розквіт корупції (що проявляється, зокрема, у праві місцевих керівників визначати форму сплати податків окремими підприємствами і встановлювати розміри дисконту при сплаті податків грошовими сурогатами), подальше зростання неплатежів і бартерних розрахунків, зниження рівня централізованого контролю над грошовим обігом.

По-сьоме, на безпеку грошового обігу впливає *курс національної валюти*. Так, знецінення останньої призводить до зростання обсягу грошової маси, необхідної для обслуговування існуючого натурально-речового кругообігу матеріальних цінностей, тобто для незмінного обсягу створеного продукту необхідна значно більша кількість грошей. Разом з тим – стримувати валютні коливання і одночасно – нарощувати грошову масу неможливо.

По-восьме, про безпеку грошового обігу можна судити з огляду на *існуючу в державі кредитну і відсоткову політику*. Так, труднощі при отриманні господарюючими суб'єктами банківських кредитів сприяють нарощуванню взаємних заборгованостей в економіці.

По-дев'яте, безпека грошового обігу визначається *стабільністю грошової одиниці* – відносною незмінністю вартості, яку представляє грошова одиниця в обігу і що виражається в купівельній спроможності грошей.

По-десяте, безпека грошового обігу зумовлюється *ефективністю управління грошовими потоками на державному рівні*.

І, нарешті, безпека грошового обігу знаходиться у прямій залежності від *організації захисту економічних інтересів суб'єктів грошово-кредитного ринку*.

Грошово-кредитна безпека – це такий стан грошово-кредитної системи, який характеризується стабільністю грошової одиниці, доступністю кредитних ресурсів та таким рівнем інфляції, що забезпечує економічне зростання та підвищення реальних доходів населення.

Об'єктом грошово-кредитної безпеки є грошово-кредитна система.

Суб'єктами забезпечення грошово-кредитної безпеки є держава в особі центрального банку, міністерств та відомств, чия діяльність безпосередньо впливає на стан монетарної сфери, а також установи та організації, підприємства, домогосподарства, чії дії позначаються на перебігу монетарних процесів в країні.

Відповідно до Методичних рекомендацій щодо оцінки рівня економічної безпеки України стан грошово-кредитної безпеки оцінюється за наступними індикаторами:

- питома вага готівки поза банками в загальному обсязі грошової маси (M0/M3);
- різниця між процентними ставками, наданими депозитними корпораціями у звітному періоді, та процентними ставками за депозитами, залученими депозитними установами (крім НБУ);
- рівень середньозваженої процентної ставки за кредитами, наданими депозитними корпораціями (крім НБУ) в національній валюті, відносно індексу споживчих цін;
- частка споживчих кредитів, наданих домогосподарствам, у загальній структурі кредитів, наданих резидентам, %;
- питома вага довгострокових кредитів у загальному обсязі наданих кредитів (скорегований на курсову різницю), %;
- загальний обсяг вивезених фінансових ресурсів за межі країни, млрд дол. США.

Комплексний характер грошово-кредитної безпеки визначає різноманітність загроз, що впливають на стан грошово-кредитної безпеки країни. Так можна використовувати такі класифікаційні ознаки, як:

характер впливу (системний чи шоківий. Наприклад, по каналу руху капіталів передаються шоківі впливи; під системними загрозами розуміють загрози, що підривають стійкість грошово-кредитної системи в цілому);

об'єкт впливу (загрози, що впливають на банківську систему, валютний ринок, грошовий обіг, кредитний ринок);

тривалість прояву (наслідки впливу реалізуються в коротко, середньо або довгостроковому періоді. Наприклад, стрибки валютного курсу реалізуються, як правило, у короткостроковому періоді, хоча і мають довгостроковий вплив на темпи інфляції. Тим часом, незбалансованість кредитного портфеля банків проявиться у середньо- та довгостроковому періоді.

ступінь небезпеки (висока, середня, низька);

Основними заходами, спрямованими на підвищення рівня грошово-кредитної безпеки України та мінімізації негативних тенденцій повинні бути:

- проведення поміркованої грошово-кредитної політики, спрямованої на здешевлення процентних ставок за операціями комерційних банків, збільшення переказних депозитів (у національній та іноземній валютах);
- досягнення стабільності національної грошової одиниці, попиту на гроші, але без підвищення цін, економічне зростання держави;
- зупинення непродуктивного відтоку капіталу із української економіки для підвищення рівня грошово-кредитної безпеки;
- створення координаційного інституту по забезпеченню грошово-кредитної безпеки, до якого надходила б та узагальнювалася інформація про певні проблеми грошово-кредитної сфери, робилися б відповідні висновки та розроблялися конкретні заходи.

Питання для самоконтролю до теми 8.

1. Сутність грошово-кредитної безпеки держави.
2. Грошово-кредитна політика та фінансова безпека банківської системи в умовах глобалізації.

3. Грошово-кредитна політика та її вплив на безпеку грошового обігу як важливу складову фінансової безпеки держави.
4. Об'єкти та суб'єкти забезпечення грошово-кредитної безпеки.
5. Вплив монетарної політики на рівень грошово-кредитної безпеки.
6. Основні інструментами грошово-кредитної політики
7. Індикатори грошово-кредитної безпеки та методика їх розрахунку.
8. Зовнішні загрози грошово-кредитній безпеці та напрями їх зменшення.
9. Внутрішні загрози грошово-кредитній безпеці та напрями їх зменшення.
10. Заходи направлені на підвищення рівня грошово - кредитної безпеки.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ, СЕМІНАРСЬКИХ І ЗАНЯТЬ

Тема 1. Фінансова безпека в системі економічної безпеки держави

1. Фінансова безпека як багаторівнева система, її суть.
2. Компоненти фінансової безпеки держави та їх загальна характеристика.
3. Нормативно-правове забезпечення регулювання фінансової безпеки держави.

Тема 2. Нормативно-правове регулювання фінансової безпеки держави

1. Суб'єкти забезпечення фінансової безпеки держави.
2. Рівні фінансової безпеки держави: ключові поняття та система оцінок
3. Механізм та принципи забезпечення фінансової безпеки держави.

Тема 3. Забезпечення фінансової безпеки підприємства

1. Поняття та основні елементи системи фінансової безпеки підприємства.
2. Критерії оцінки рівня фінансової безпеки підприємств.
3. Загрози фінансовій безпеці підприємств.
4. Політика фінансової безпеки підприємства.

Тема 4. Фінансова безпека банківської системи та небанківського фінансового ринку

1. Методика оцінки фінансової безпеки банківської системи та банківської діяльності.
2. Стратегія забезпечення банківської безпеки в Україні.
3. Проблеми забезпечення належної фінансової безпеки фондового ринку України.

Тема 5. Боргова безпека держави

1. Боргова безпека держави як глобальна проблема.
2. Критерії оцінки боргової безпеки держави.
3. Ризики боргової складової фінансовій безпеці держави
4. Боргова стратегія.

Тема 6. Бюджетна безпека держави

1. Поняття бюджетної безпеки держави та загрози національним інтересам у бюджетній сфері.
2. Головні індикатори бюджетної безпеки держави.
3. Загрози бюджетній безпеці держави.

Тема 7. Валютна безпека

1. Вплив валютних проблем на фінансову безпеку держави.
2. Валютна безпека як складова фінансової безпеки: суть, загрози, критерії та індикатори оцінки.
3. Стан валютної безпеки в Україні та шляхи її підвищення.

Тема 8. Грошово-кредитна складова фінансової безпеки

1. Сутність грошово-кредитної безпеки та фактори, які на неї впливають.
2. Індикатори визначення рівня грошово-кредитної безпеки
3. Оцінка безпеки грошово-кредитного ринку.
4. Ключові проблеми безпеки грошово-кредитного ринку України.

СИТУАЦІЙНІ ЗАВДАННЯ, ЗАДАЧІ ТА ВПРАВИ ЗА КОЖНОЮ ТЕМОЮ, ЯКІ РОЗГЛЯДАЮТЬСЯ НА ПРАКТИЧНИХ, СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТТЯХ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ ТА ЇЇ ГОЛОВНІ КОМПОНЕНТИ

Завдання 1. Розгляд і обговорення теоретичного матеріалу за переліком питань, що виносяться на самостійне вивчення:

1. Історичні аспекти та організаційно-правові основи становлення і розвитку в Україні економічної безпеки.
2. Базові елементи та проблеми стратегічного забезпечення економічної безпеки.
3. Поняття фінансової безпеки в системі економічної безпеки держави.
4. Сутність фінансової безпеки держави

Обговорення має дослідницький характер та будується на базі теоретичних знань з теми та опрацюванні актуальних нормативних, статистичних та аналітичних документів, матеріалах спеціалізованих періодичних видань.

Завдання 2. Публічні виступи та доповіді підготовлені здобувачами самостійно за рекомендованою тематикою та їх обговорення:

1. Розкрити сутність та значення національної безпеки.
2. Охарактеризуйте зміст економічної безпеки.
3. Визначте елементи внутрішньої структури економічної безпеки.
4. Визначте основні національні економічні інтереси, що мають першочергове значення при створенні та забезпеченні системи економічної безпеки.
5. Охарактеризуйте механізм визначення загроз національним інтересам, що створюють безпосередню небезпеку економічній системі
6. Загрози економічній безпеці та їх класифікація.
7. Внутрішні і зовнішні фактори забезпечення економічної безпеки держави.
8. Обґрунтуйте можливі напрямки удосконалення економічної безпеки держави.
9. Основні принципи забезпечення фінансової безпеки України.
10. Вказати основні зовнішні та внутрішні аспекти фінансової безпеки держави.
11. Охарактеризуйте суб'єкти та об'єкти фінансової безпеки.
12. Розкрити суть механізму фінансової безпеки.
13. З'ясувати місце фінансової безпеки у системі економічної безпеки країни.
14. Вказати основні фактори, які визначають фінансову безпеку.
15. Роль державних фінансових інститутів у забезпеченні фінансової безпеки.

16. Обґрунтуйте які наслідки для фінансової безпеки держави має тіньова економіка та відмивання «брудних» грошей?
17. Визначте як впливає корупція на фінансову безпеку держави та чому боротьба з цим явищем є доволі неефективною в Україні?
18. Обґрунтуйте яким чином впливає війна Росії проти України на фінансову безпеку України.
19. Функціональне призначення та основні елементи механізму забезпечення фінансової безпеки держави.
20. Пріоритетні національні інтереси в економічній і у фінансовій сфері.
21. Розкрийте актуальність фінансової безпеки держави в умовах глобалізації.
22. Соціальна політика та її вплив на економічну і фінансову безпеку держави.
23. Глобалізація і геополітичні зміни сучасного середовища міжнародної безпеки.
24. Фінансова нестабільність у глобальній економіці: причини, фактори, вплив на міжнародну фінансову безпеку.
25. Розкрийте сутність основних положень Державної стратегії фінансової безпеки.
26. Вказати основні елементи взаємозв'язку і взаємодії державної фінансової політики з фінансовою безпекою держави.

Завдання для пошукової роботи

Підготувати письмову роботу наукового характеру щодо основних підходів до визначення понять «безпека», «економічна безпека» та «фінансова безпека» представниками економічної науки на основі узагальнення іноземних та вітчизняних наукових джерел. Для написання роботи слід використовувати праці відомих вчених сучасного періоду, представників різних шкіл та підходів у процесі історичного розвитку економічної думки. Результатом роботи є конспект праць відповідного автора, в якому висвітлені погляди обраного вченого на сутність і роль нагромадження капіталу в різних його формах або інвестицій для економічного розвитку. Робота захищається студентом під час круглого столу, метою якого є порівняння поглядів авторів різних наукових напрямків.

ТЕМА 2. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Завдання 1. Розгляд і обговорення теоретичного матеріалу за переліком питань, що виносяться на самостійне вивчення:

1. Складові фінансової безпеки держави та їх загальна характеристика.
2. Соціальні критерії та індикатори оцінки фінансової безпеки людини.
3. Розрахунок та оцінка індикаторів фінансової безпеки держави.
4. Пріоритетні національні інтереси в економічній і фінансовій сферах.

5. Світові фінансові кризи й проблеми забезпечення міжнародної фінансової безпеки.

Обговорення має дослідницький характер та будується на базі теоретичних знань з теми та опрацюванні актуальних нормативних, статистичних та аналітичних документів, матеріалах спеціалізованих періодичних видань.

Завдання 2. Публічні виступи та доповіді підготовлені здобувачами самостійно за рекомендованою тематикою та їх обговорення:

1. З'ясувати, які нормативно-правові акти становлять основу оцінки і регулювання фінансової безпеки держави. Розкрити їх суть.
2. Визначте які загрози та основні напрями державної політики у сфері фінансової безпеки визначені у Стратегії національної безпеки?
3. Обґрунтуйте які основні напрями державної політики щодо забезпечення фінансової безпеки держави передбачає Концепція національної безпеки у фінансові сфері?
4. Визначте хто є суб'єктами забезпечення фінансової безпеки держави?
5. З'ясувати, які державні установи виконують функції нагляду та регулювання діяльності на фінансових ринках?
6. Визначити завдання та функції Державної служби фінансового моніторингу.
7. Вказати основні компоненти системи фінансового моніторингу.
8. Визначити фінансові операції, що підлягають обов'язковому та внутрішньому фінансовому моніторингу.
9. Розкрийте сутність механізму забезпечення фінансової безпеки держави і його компонентів.
10. Охарактеризуйте принципи забезпечення фінансової безпеки держави.
11. Визначте методи забезпечення фінансової безпеки держави.
12. Охарактеризуйте методичні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки.
13. Визначте головні індикатори фінансової безпеки держави.
14. Розкрийте багатоаспектну сутність поняття «фінансова безпека», враховуючи концептуальні підходи.
15. Вказати основні внутрішні і зовнішні фактори, що визначають стан фінансової безпеки держави.
16. Визначити складові ієрархічної декомпозиції фінансової безпеки держави як багаторівневої системи.
17. Розкрити суть складових структури фінансової безпеки держави: фінансова безпека людини (громадянина), фінансова безпека підприємства, фінансова безпека регіону.
18. Наведіть приклад пріоритетних національних інтересів в економічній і фінансовій сферах.
19. Назвіть внутрішні та зовнішні загрози фінансовій безпеці держави.
20. Обґрунтуйте класифікацію загроз фінансовій безпеці держави на потенційні та реальні.
21. Охарактеризуйте індикатори оцінки стану фінансової безпеки України.

22. Обґрунтуйте принципи, завдання та механізми забезпечення пріоритетних національних інтересів у фінансовій сфері від зовнішніх і внутрішніх загроз.
23. Визначте головні вади нормативно-правового забезпечення фінансової безпеки держави.
24. Обґрунтуйте власні пропозиції напрямів вдосконалення державного регулювання фінансової безпеки держави.
25. Україна та її місце в системі світових індикаторів безпеки економічного простору.
26. Національні інтереси, стратегічні пріоритети і фінансова безпека України у контексті розвитку світової цивілізації.

ТЕМА 3. ФІНАНSOVA БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА

Завдання 1. Розгляд і обговорення теоретичного матеріалу за переліком питань, що виносяться на самостійне вивчення:

1. Фінансова безпека підприємства: суть і місце в системі економічної безпеки підприємства.
2. Функції і завдання аналізу фінансової безпеки підприємства.
3. Організація управління системою фінансової безпеки підприємства.
4. Суб'єкти зовнішнього та внутрішнього середовища фінансової безпеки підприємства.
5. Інформаційно-аналітичне забезпечення фінансової безпеки підприємства.
6. Сутність та види інформаційного забезпечення процесу планування фінансової безпеки підприємства.
7. Державне регулювання діяльності підприємства та його фінансової безпеки

Обговорення має дослідницький характер та будується на базі теоретичних знань з теми та опрацюванні актуальних нормативних, статистичних та аналітичних документів, матеріалах спеціалізованих періодичних видань.

Завдання 2. Публічні виступи та доповіді підготовлені здобувачами самостійно за рекомендованою тематикою та їх обговорення:

1. Функціональні механізми зміцнення економічної безпеки вітчизняної підприємницької діяльності.
2. Фінансова безпека підприємства: суть та передумови формування.
3. Фінансова безпека, її роль у діяльності підприємства.
4. Показники фінансової безпеки підприємства.
5. Сутність, необхідність оцінки та контролю за фінансовою безпекою підприємства.
6. Вплив фінансової безпеки на економічні показники.
7. Реалізація інтересів підприємства як основа забезпечення його економічної та фінансової безпеки.
8. Вплив фінансової безпеки на фінансовий стан підприємства.
9. Об'єктивна необхідність забезпечення фінансової безпеки підприємства.

10. Основні напрямки підвищення рівня фінансової безпеки підприємства.
11. Управління рентабельністю підприємства з метою підвищення рівня фінансової безпеки.
12. Управління формуванням фінансових ресурсів та фінансовою стабільністю з метою підвищення рівня фінансової безпеки підприємства.
13. Планування фінансової безпеки підприємства.
14. Стратегія фінансової безпеки підприємства.
15. Резерви зростання фінансової безпеки підприємства.
16. Визначте структуру та склад механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства.
17. Охарактеризуйте механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства, розкрийте його функції.
18. Розкрийте сутність функціональної структури управління фінансовою безпекою підприємства.
19. Охарактеризуйте інструменти забезпечення фінансової безпеки підприємства.
20. Система контролінгу фінансової безпеки підприємства.
21. Розкрийте сутність інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємства.
22. Розкрийте мету інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємства.
23. Визначте джерела інформації для здійснення моніторингу стану фінансової безпеки підприємства.
24. Охарактеризуйте види інформаційного забезпечення процесу планування фінансової безпеки.
25. Охарактеризуйте особливості національного законодавства щодо забезпечення фінансової безпеки підприємств.
26. Визначте роль Цивільного, Кримінального, Господарського, Податкового кодексів України у процесі забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Ситуаційне завдання.

На основі фінансової звітності підприємства (на власний вибір) розрахувати рівень його фінансової безпеки за 2 останні роки та визначити основні загрози та домінанти фінансової безпеки суб'єкта господарювання.

ТЕМА 4. БЮДЖЕТНА БЕЗПЕКА: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПРАКТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Завдання 1. Розгляд і обговорення теоретичного матеріалу за переліком питань, що виносяться на самостійне вивчення:

1. Теоретико-методичні засади дослідження сутності бюджетної безпеки як однієї з складових фінансової безпеки держави
2. Фактори впливу на стан бюджетної безпеки України.
3. Бюджетна безпека держави, регіону, підприємства.

4. Внутрішні та зовнішні загрози бюджетної безпеки.
5. Основні показники стану бюджетної безпеки держави.
6. Напрями вдосконалення та підвищення бюджетної безпеки.

Обговорення має дослідницький характер та будується на базі теоретичних знань з теми та опрацюванні актуальних нормативних, статистичних та аналітичних документів, матеріалах спеціалізованих періодичних видань.

Завдання 2. Публічні виступи та доповіді підготовлені здобувачами самостійно за рекомендованою тематикою та їх обговорення:

1. Розглянути наявні визначення бюджетної безпеки, посилаючись на наукову літературу вітчизняну та зарубіжну, а також законодавство.
2. Визначте законодавчі та нормативні документи, що регулюють бюджетну безпеку та бюджетний процес в Україні. Вказати основні особливості кожного документу.
3. Вказати основні напрями забезпечення бюджетної безпеки України на сучасному етапі економічного розвитку.
4. Бюджетна безпека: теоретичні основи та практика забезпечення.
5. Бюджетна безпека як критерій ефективності бюджетної політики
6. Визначити яким чином впливає податкова політика на бюджетну безпеку України.
7. З'ясувати наскільки ефективно використовуються видатки державного бюджету України та визначити яким чином це впливає на забезпечення бюджетної безпеки.
8. Визначити основні проблеми прихованого дефіциту бюджету в нашій державі та які причини і наслідки впливу цього явища на бюджетну безпеку.
9. Визначити головні чинники якими визначається пріоритетна роль бюджетної складової в системі фінансової безпеки держави.
10. Вплив національних фінансово-економічних інтересів на бюджетну безпеку України.
11. Критерії ефективності бюджетної політики.
12. Бюджетна стратегія та бюджетні цілі.
13. Внутрішні та зовнішні загрози бюджетній безпеці держави.
14. Оцінка стану бюджетної безпеки України.
15. Бюджетні правопорушення як форма небезпеки у сфері економічних повноважень та управління та правові форми відповідальності за їх скоєння.
16. Зарубіжний досвід досягнення оптимального стану бюджетної безпеки європейських держав.
17. Охарактеризуйте можливі шляхи реформування бюджетної безпеки України.
18. Визначити перспективи покращення стану бюджетної безпеки України.
19. Розкрити суть бюджетної безпеки в контексті реалізації ефективної державної фінансово-економічної політики як основи досягнення національних інтересів.

20. Роль правоохоронних органів України у боротьбі з бюджетними злочинами та забезпеченні бюджетної безпеки держави.
21. Розкрийте сутність механізму державного управління бюджетною безпекою.
22. Визначте вплив державного макроекономічного прогнозування на стан бюджетної безпеки.
23. Розкрийте сутність інтегральної оцінки бюджетної безпеки України.
24. Дослідити зарубіжний досвід регулювання бюджетних відносин з метою забезпечення стабільності усієї бюджетної системи та захищеності від непередбачених кризових явищ ззовні.
25. Визначити основні тактичні завдання сьогодення щодо забезпечення бюджетної безпеки.

Завдання для аналітичної роботи

Кейс №1.

Розрахуйте та проаналізуйте головні показники бюджетної безпеки України за останні два календарні роки. Для розрахунку індикаторів скористайтеся Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України від 29.10.2013 р., затвердженими Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1277 від 29.10.2013 р. Джерела статистичних даних для розрахунку індикаторів:

– показники виконання Державного бюджету України, Мінфін. URL:

<https://mof.gov.ua/en/state-budget>

– валовий внутрішній продукт України» URL:

<https://index.minfin.com.ua/ua/economy/>

– World economic outlook, Міжнародний валютний фонд. URL:

<https://www.imf.org/en/publications/weo>

Проаналізувати отримані результати. Дійти висновку про рівень бюджетної безпеки.

Побудувати графік рівня бюджетної безпеки за даними, отриманими із попередніх розрахунків.

ТЕМА 5. БОРГОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

Завдання 1. Розгляд і обговорення теоретичного матеріалу за переліком питань, що виносяться на самостійне вивчення:

1. Боргова складова фінансової безпеки держави.
2. Ризики та загрози боргової складової національним економічним інтересам та фінансовій безпеці держави.
3. Критерії та індикатори оцінки боргової безпеки держави.
4. Боргова стратегія та механізм забезпечення боргової безпеки держави.

Обговорення має дослідницький характер та будується на базі теоретичних знань з теми та опрацюванні актуальних нормативних, статистичних та аналітичних документів, матеріалах спеціалізованих періодичних видань.

Завдання 2. Публічні виступи та доповіді підготовлені здобувачами самостійно за рекомендованою тематикою та їх обговорення:

1. Визначити основні чинники, що впливають на рівень боргової безпеки.
2. Боргова складова фінансової безпеки держави.
3. Охарактеризуйте основні індикатори боргової безпеки.
4. Дослідити рівні оцінки боргової безпеки, та значення кожного окремого показника.
5. Охарактеризуйте чинники формування безпечного рівня державних запозичень.
6. Визначити ризики та загрози боргової складової національним економічним інтересам та фінансовій безпеці держави (приклад України).
7. Боргова стратегія та механізм забезпечення боргової безпеки держави.
8. Дослідити необхідність урегулювання світової кризи заборгованості.
9. Розкрити суть мінімальної стандартної моделі Світового банку для оцінки боргової безпеки держави.
10. Розкрити суть моделі боргової безпеки МВФ.
11. Охарактеризуйте порогові значення індикаторів стану боргової складової фінансової безпеки України.
12. Оптимізація структури боргового портфеля держави.
13. Визначити джерела ризиковості державного боргу.
14. Класифікація країн за рівнем зовнішньої заборгованості та рівним доходу.
15. Нова методологія Світового банку оцінки боргової безпеки держави та її відмінності від стандартної моделі.
16. Джерела ризиків (загроз) для боргової безпеки.
17. Урегулювання світової кризи заборгованості: дефолти суверенних боржників та забезпечення фінансової безпеки держави.
18. Реструктуризація зовнішньої заборгованості у рамках Паризького клубу офіційних кредиторів та Лондонського клубу приватних кредиторів. Стабілізаційні програми МВФ.
19. Кельнська ініціатива. Пакети надзвичайних заходів і механізми «міжнародного кредитора останньої інстанції».
20. Розкрити мету і суть системи забезпечення боргової безпеки.
21. Визначити і охарактеризувати діяльність суб'єктів забезпечення боргової безпеки
22. Визначити і надати характеристику об'єктів боргової безпеки
23. Охарактеризувати принципи забезпечення боргової безпеки.
24. Визначити основні вітчизняні і міжнародні методичні підходи до оцінювання рівня боргової безпеки
25. Методи управління борговою безпекою держави.
26. Методи визначення оптимального рівня боргової безпеки. Національний і міжнародний досвід.

Завдання для аналітичної роботи

Кейс №1.

Визначити рівень боргової безпеки України за 3 останні роки, використовуючи такі індикатори:

- відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП, відсотків;
- дефіцит/профіцит бюджетних та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління, відсотків до ВВП;
- рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет, відсотків;
- відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету, відсотків.

Зробити висновки та запропонувати шляхи підвищення рівня бюджетної безпеки України у перспективних періодах.

ТЕМА 6. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ТА НЕБАНКІВСЬКОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Завдання 1. Розгляд і обговорення теоретичного матеріалу за переліком питань, що виносяться на самостійне вивчення:

1. Загрози фінансовій безпеці комерційних банків
2. Оцінка безпеки національного фондового та страхового ринків.
3. Характеристика безпеки національного фондового та страхового ринків України, основні форми її реалізації
4. Ключові проблеми безпеки національного фондового та страхового ринків України.
5. Сучасний стан банківської системи України у контексті її фінансової безпеки.
6. Механізм забезпечення банківської безпеки в Україні.
7. Система безпеки національного фондового ринку.
8. Безпека страхового ринку України.

Обговорення має дослідницький характер та будується на базі теоретичних знань з теми та опрацюванні актуальних нормативних, статистичних та аналітичних документів, матеріалах спеціалізованих періодичних видань.

Завдання 2. Публічні виступи та доповіді підготовлені здобувачами самостійно за рекомендованою тематикою та їх обговорення:

1. Визначити сучасний стан банківської системи України у контексті її фінансової безпеки.
2. Охарактеризувати безпеку банківської системи як складової національної безпеки держави.
3. Розкрити особливості забезпечення безпеки банківської системи України.
4. Визначити фактори, що впливають на рівень фінансової безпеки банківської діяльності.
5. Охарактеризувати індикатори та критерії забезпечення безпеки банківської системи.
6. Визначити напрями управління банківською діяльністю у контексті забезпечення фінансової безпеки.

7. Визначте зовнішні та внутрішні інструменти фінансової безпеки банку.
8. Розкрити особливості безпеки небанківського фінансового сектору як складової фінансової безпеки держави.
9. Поняття страхового ринку та його роль у системі фінансової безпеки держави.
10. Визначити загрози фінансовій безпеці страхового ринку.
11. Охарактеризувати методику оцінювання безпеки страхового ринку в Україні.
12. Дослідити наявні наукові погляди безпеки страхового ринку.
13. Охарактеризувати принципи функціонування страхового ринку.
14. Охарактеризуйте фактори впливу на безпеку страхового ринку.
15. Охарактеризуйте методику оцінювання безпеки страхового ринку в Україні.
16. Визначити взаємозв'язки фінансової стійкості банківської системи та фінансової безпеки держави.
17. Проблеми забезпечення належної фінансової безпеки фондового ринку України.
18. Індикатори безпеки фондового ринку.
19. Стан фондового ринку України.
20. Індикатори безпеки фондового ринку.
21. Шляхи підвищення безпеки фондового ринку держави.
22. Своєчасне виявлення реальних і потенційних загроз як один з методів досягнення мети безпеки небанківського фінансового ринку.
23. Охарактеризувати заходи нейтралізації загроз безпеки небанківського фінансового ринку.
24. Загрози фінансовій безпеці фондового ринку
25. Формулювання критеріїв безпеки фондового ринку в контексті забезпечення фінансової безпеки.
26. Капіталізація лістингових компаній фондового ринку.

Завдання для аналітичної роботи

Кейс №1.

Визначити рівень банківської безпеки сектору України за 3 останні роки, використовуючи такі індикатори:

- Частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України, відсотків;
- Співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті, відсотків;
- Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, відсотків;
- Співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів, разів;
- Рентабельність активів, відсотків;
- Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань, відсотків;
- Частка активів п'яти найбільших банків у сукупних активах банківської системи, відсотків.

Кейс №2.

Ідентифікувати основні загрози банківській безпеці України та визначити основні напрями функціонування банківської системи в умовах воєнного часу з метою забезпечення фінансової стабільності.

Кейс №3.

Визначити рівень безпеки страхового сектору економіки України за 3 останні роки, використовуючи такі індикатори:

- рівень проникнення страхування (страхові премії до ВВП), відсотків;
- рівень капіталізації лістингових компаній, відсотків ВВП;
- частка надходжень страхових премій трьох найбільших страхових компаній у загальному обсязі надходжень страхових премій (крім страхування життя), відсотків.

Визначити загрози безпеки страхового сектору економіки України та запропонувати напрями її підвищення в умовах воєнного часу.

ТЕМА 7. ВАЛЮТНА БЕЗПЕКА

Завдання 1. Розгляд і обговорення теоретичного матеріалу за переліком питань, що виносяться на самостійне вивчення:

1. Сутність валютної безпеки в системі національної безпеки держави.
2. Валютна безпека держави, регіону, підприємства.
3. Внутрішні та зовнішні загрози валютної безпеки.
4. Індикатори валютної безпеки.
5. Шляхи вдосконалення та підвищення валютної безпеки.

Обговорення має дослідницький характер та будуватиметься на базі теоретичних знань з теми та опрацюванні актуальних нормативних, статистичних та аналітичних документів, матеріалах спеціалізованих періодичних видань.

Завдання 2. Публічні виступи та доповіді підготовлені здобувачами самостійно за рекомендованою тематикою та їх обговорення:

1. Вплив інфляції на фінансову безпеку держави.
2. Валютна безпека як складова фінансової безпеки: суть, критерії та індикатори оцінки.
3. Поняття про валютну безпеку держави, валютну безпеку суб'єктів господарювання і валютну безпеку громадян.
4. Стійкість і конвертованість національної валюти як невід'ємні складові фінансової безпеки держави, суб'єктів господарювання, громадян.
5. Валютна безпека як стан курсоутворення, який створює оптимальні умови для поступального розвитку вітчизняного експорту.
6. Граничні значення індикаторів як кількісні величини, порушення яких викликає загрозливі процеси в економіці.
7. Валютне законодавство у контексті забезпечення валютної безпеки держави.

8. Обґрунтована валютна стратегія у контексті забезпечення фінансової безпеки держави.
9. Інструменти та важелі валютної політики та їх вплив на фінансову безпеку.
10. Поняття про загрози валютній безпеці держави.
11. Систематизація та класифікація загроз валютній безпеці держави.
12. Індикатори стану валютної складової фінансової безпеки держави.
13. Вплив валютних проблем на фінансову безпеку країни.
14. Стан валютної безпеки в Україні та шляхи її підвищення.
15. Розкрити чинники, що впливають на валютну безпеку?
16. Розглянути зовнішні та внутрішні загрози для бюджетної безпеки.
17. Розкрити сутність механізму формування валютної безпеки.
18. Визначити чинники валютної безпеки які впливають на соціально-економічний розвиток держави.
19. Розглянути наявні в науковій літературі поняття «індикатор валютної безпеки».
20. Визначити перелік та охарактеризувати показники індикаторів валютної безпеки за останні 3 роки.
21. Охарактеризувати нормативні значення індикаторів валютної безпеки.
22. Визначити існуючі недоліки методики визначення валютної безпеки держави.

ТЕМА 8. БЕЗПЕКА ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РИНКУ

Завдання 1. Розгляд і обговорення теоретичного матеріалу за переліком питань, що виносяться на самостійне вивчення:

1. Суб'єкти забезпечення грошово-кредитної безпеки держави.
2. Загрози грошово-кредитної безпеки держави.
3. Заходи спрямовані на стабілізацію грошово-кредитної системи держави.
4. Напрями підвищення рівня грошово-кредитної безпеки держави

Обговорення має дослідницький характер та будується на базі теоретичних знань з теми та опрацюванні актуальних нормативних, статистичних та аналітичних документів, матеріалах спеціалізованих періодичних видань.

Завдання 2. Публічні виступи та доповіді підготовлені здобувачами самостійно за рекомендованою тематикою та їх обговорення:

1. Роль і значення грошово-кредитного ринку для фінансової безпеки держави.
2. Місце грошово-кредитної політики в системі забезпечення фінансової безпеки держави.
3. Роль грошово-кредитної політики у забезпеченні економічної безпеки держави
4. Визначити ефективність заходів НБУ, що застосовуються для стабілізації грошово-кредитної системи України.

5. Визначте основні чинники, що впливають на стан безпеки грошово-кредитної системи України.
6. Охарактеризуйте склад системи органів, що формують та здійснюють реалізацію грошово-кредитної політики в Україні з огляду забезпечення її безпеки.
7. Визначити основні види цілей проведення грошово-кредитної політики з метою забезпечення її безпеки.
8. Охарактеризуйте етапи забезпечення грошово-кредитної безпеки.
9. Шляхи забезпечення грошово-кредитної безпеки України.
10. Роль грошового обігу та грошової системи в забезпеченні грошово-кредитної безпеки.
11. Методи оцінки грошово-кредитної безпеки.
12. Загрози грошово-кредитній безпеці.
13. Шляхи вирішення проблем забезпечення ефективності та безпеки грошово-кредитної політики в Україні.
14. Пріоритетні методи удосконалення грошово-кредитної політики в системі зміцнення фінансової безпеки України.
15. Теоретичні засади грошово-кредитної політики в системі фінансової безпеки держави.
16. Загрози фінансовій безпеці держави в умовах військового стану та дестабілізації грошово-кредитної сфери.
17. Роль фінансового моніторингу в сучасній системі забезпечення грошово-кредитної безпеки економіки.
18. Правове забезпечення грошово-кредитної безпеки держави в умовах глобалізації.
19. Оцінка загроз грошово-кредитній безпеці України на сучасному етапі розвитку економіки.
20. Механізм забезпечення безпеки у грошово-кредитній системі.

Завдання для аналітичної роботи

Кейс №1.

Визначити основні загрози грошово-кредитній безпеці України та розрахувати рівень грошово-кредитної безпеки України за 3 останні роки, використовуючи такі показники:

- питома вага готівки поза банками в загальному обсязі грошової маси ($M0/M3$), відсотків;
- різниця між процентними ставками за кредитами, наданими депозитними корпораціями у звітному періоді, та процентними ставками за депозитами, залученими депозитними установами (крім Національного банку), відсоткових пунктів;
- рівень середньозваженої процентної ставки за кредитами, наданими депозитними корпораціями (крім Національного банку) в національній валюті, відносно індексу споживчих цін, відсоткових пунктів;
- частка споживчих кредитів, наданих домогосподарствам, у загальній структурі кредитів, наданих резидентам;

- питома вага довгострокових кредитів у загальному обсязі наданих кредитів (скорегований на курсову різницю), відсотків;
- загальний обсяг вивезення фінансових ресурсів за межі країни, млрд. доларів США.

Кейс №2.

Розробити стратегічні напрями та тактичні заходи грошово-кредитної політики України на перспективні періоди в умовах воєнного часу з метою забезпечення фінансової стабільності грошово-кредитного сектору економіки України.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ТЕМ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ТВОРЧОГО ЗАВДАННЯ

1. Сутність фінансових інтересів та пріоритетні національні фінансові інтереси.
2. Забезпечення високої фінансової ефективності роботи.
3. Підтримка фінансової стійкості та незалежності підприємства.
4. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства.
5. Забезпечення реалізації фінансових інтересів, місії та завдань.
6. Захист комерційної таємниці.
7. Механізм забезпечення управління фінансово-економічною безпекою підприємства.
8. Збалансованість і комплексність фінансових інструментів.
9. Діагностика небезпек, загроз та ризиків у фінансово-економічній сфері.
10. Аналіз загроз внутрішніх і зовнішніх негативних впливів на політико-правову складову фінансової безпеки.
11. Ресурсне забезпечення зростання фінансової безпеки підприємства.
12. Необхідність надання відповідних гарантій.
13. Ділова розвідка.
14. Механізми формування стратегічної фінансової безпеки суб'єктів господарювання.
15. Комплексна модель механізмів оцінки й аналізу загроз фінансовій безпеці підприємства.
16. Забезпечення безпеки банківської діяльності.
17. Методи підвищення рівня боргової безпеки України
18. Боргова безпека України: оцінка, ризики та перспективи.
19. Фінансова безпека банківського сектору
20. Методи усунення внутрішніх та зовнішніх загроз банківської безпеки.
21. Виявлення загроз та усунення ризиків у забезпеченні фінансової безпеки банківської системи України.
22. Особливості забезпечення безпеки банківської системи.
23. Грошово-кредитна політика Національного банку України та шляхи її удосконалення.
24. Грошово-кредитна політика як один із головних чинників забезпечення фінансової безпеки держави.
25. Чинники забезпечення діяльності грошово-кредитної сфери в контексті формування системних характеристик фінансової безпеки.
26. Функціональні особливості грошово-кредитного ринку з огляду фінансової безпеки.
27. Світовий досвід забезпечення грошово-кредитної безпеки держави.
28. Забезпечення безпеки у грошово-кредитній системі з врахуванням інтеграційних та глобалізаційних процесів.
29. Підходи до оцінювання рівня фінансової безпеки України.
30. Систематизація та класифікація загроз валютній безпеці держави.
31. Індикатори стану валютної складової фінансової безпеки держави.

32. Механізм державного управління бюджетною безпекою.
33. Інструменти та важелі бюджетної політики та їх вплив на фінансову безпеку.
34. Критерії безпеки фондового ринку в контексті забезпечення фінансової безпеки.
35. Боргова безпека України: критерії оцінки та проблеми забезпечення.
36. Заходи нейтралізації загроз безпеки небанківського фінансового ринку.
37. Стратегії фінансової безпеки підприємства.
38. Фінансова безпека підприємства: суть та передумови формування.
39. Інструменти забезпечення фінансової безпеки підприємства.
40. Чинники валютної безпеки та їх вплив на соціально-економічний розвиток держави.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ, КОНТРОЛЮ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ СТАНУ ВИКОНАННЯ ЗДОБУВАЧАМИ ПРАКТИЧНИХ, СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

За джерелами знань використовуються такі методи навчання: словесні – розповідь, пояснення, лекція, консультація; наочні – демонстрація, ілюстрація; практичні – практична робота, ситуаційні завдання. За характером логіки пізнання використовуються такі методи: аналітичний, синтетичний, аналітико-синтетичний, індуктивний, дедуктивний. За рівнем самостійної розумової діяльності використовуються методи: проблемний, частково-пошуковий, дослідницький. За рівнем інноваційності використовуються такі методи навчання: ситуативний (кейс-метод), брейнстормінг (мозковий штурм).

Зокрема, при викладанні навчальної дисципліни для активізації навчального процесу на практичних, семінарських заняттях передбачено застосування сучасних навчальних технологій, таких, як:

Метод мозкового штурму – в процесі узагальнення результатів аналізу.

Семінари-дискусії передбачають обмін думками та поглядами здобувачів щодо даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди і переконання, виробляють уміння формулювати думки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів. Найбільший ефект може бути досягнутий, якщо на практичне заняття буде запрошений фахівець-практик з питання, що винесено на обговорення. Цей метод активізації застосовується з питань, що мають проблемний характер.

Ситуаційні завдання – одна з найбільш ефективних і доступних з точки зору організації навчального процесу форма активних методів навчання. Суть його полягає у виявленні ситуації на певний момент функціонування конкретної фінансово-економічної системи (фінансова установа). Завдання здобувачів – комплексний аналіз і прийняття рішення у пошуку варіанта вирішення поставленого завдання. Предметом моделювання ситуації можуть бути: економічні та фінансові процеси, наслідки їх трансформації; фінансово-економічні розрахунки (обґрунтування оптимальних рішень); наслідки прийняття управлінських рішень (зміна обсягу та напрямів діяльності, розширення ресурсного фінансового потенціалу). Залежно від мети навчання і методичних підходів до розробки ситуацій можна застосовувати: а) прості ситуаційні завдання, що пов'язані з матеріалом однієї теми або блоком тем однієї дисципліни; б) комплексні ситуаційні завдання, які пов'язані з матеріалами декількох різноманітних тем курсу або інших дисциплін; в) проблемні ситуаційні завдання – задачі, що не мають однозначного рішення і вимагають творчого застосування раніше засвоєних принципів і методик.

Творче завдання – є однією з умов формування дослідницької компетентності та формою активізації набуття практичних навиків з дисципліни, що спрямоване на закріплення теоретичних знань шляхом написання доповідей, рефератів, підготовки публічних виступів на

студентських науково-практичних конференціях, проведення міні-досліджень. Дозволяє реалізовувати не тільки пізнавальні та творчі навички, а й дає можливість особистісного професійного розвитку здобувачів, їх самореалізації та розвитку комунікативної культури; створює єдність теоретичної та практичної готовності здобувачів вищої освіти в професійній діяльності.

Активізація вивчення теоретичних аспектів дисципліни відбувається шляхом виконання самостійної роботи, активізація набуття практичних навичок – шляхом виконання творчих завдань.

Відповідно до Положення про організацію навчання студентів НАСОА за індивідуальним графіком, здобувачі першого (бакалаврського) рівня у разі неможливості відвідувати заняття з поважних причин, що підтверджено відповідними документами, мають змогу отримати індивідуальний графік навчання, що дає їм право, визначеним у п.2.2 Положення, бути відсутніми на лекційних, практичних, семінарських заняттях та передбачає самостійне опрацювання студентом навчального матеріалу з відповідних дисциплін.

Студент, який має право на індивідуальний графік навчання, протягом перших двох тижнів нового семестру складає графік за визначеною формою (додаток 2 до Положення), погоджує його з викладачем дисципліни.

Студенти, що навчаються за індивідуальним графіком повинні своєчасно та в повному обсязі виконувати задання поточного і модульного контролів на платформі Moodle. Виконання індивідуального графіку навчання є підставою для допущення студента до екзаменаційної сесії на загальних підставах.

Консультації студентів, які мають індивідуальний графік навчання, здійснюється за семестровим графіком консультацій викладача. Окремий час консультації цих студентів не передбачено.

За виконання індивідуального графіку навчання відповідає студент.

Методи контролю: спостереження за навчальною діяльністю здобувачів вищої освіти, усне опитування, письмовий контроль, тестовий контроль модульний контроль, (розв'язання тестових та ситуаційних завдань на платформі Moodle), підсумковий контроль.

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є:

- стандартизовані тести;
- статті, тести, реферати по питаннях самостійного вивчення;
- завдання розрахункового характеру;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- виступи здобувачів вищої освіти на наукових заходах;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

Види контролю: поточний, модульний, підсумковий.

Поточний контроль: основними формами є відповіді здобувачів на практичних, семінарських заняттях, розв'язання тестових та ситуаційних завдань (в т. ч. на платформі Moodle). Здобувач може отримати максимально

20 балів за виконання завдань по темах змістовного модуля 1 (по 5 балів окремо за темами 1-4 змістовного модуля): письмові відповіді на вибіркове питання до самостійного вивчення; розв'язання тестових завдань; розв'язання ситуаційних завдань). Здобувач може отримати максимальну 20 балів за виконання завдань по темах змістовного модуля 2 (по 5 балів окремо за темами 5-8 змістовного модуля): письмові відповіді на вибіркове питання до самостійного вивчення; розв'язання тестових завдань; розв'язання ситуаційних завдань). Здобувач може отримати максимальну 10 балів за виконання творчого завдання.

Модульний контроль – це контроль знань здобувачів після вивчення логічно завершеної частини навчальної програми дисципліни змістового модуля. Модульний контроль є необхідним елементом модульно-рейтингової технології навчального процесу. Частота проведення цього виду контролю з дисципліни «Фінансова безпека» визначена двома змістовими модулями протягом навчального семестру. Здобувач може отримати максимальну 10 балів за виконання завдань модульних контрольних робіт.

Підсумковий контроль з дисципліни «Фінансова безпека» проводиться відповідно до навчального плану у вигляді екзамену в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеного робочою програмою дисципліни. Форма проведення семестрового контролю (усна, письмова, комбінована, тестування тощо), зміст і структура завдань, критерії оцінювання зазначаються у робочій програмі навчальної дисципліни й доводяться до відома здобувачів на першому занятті. Здобувач може отримати максимальну 30 балів на заліку.

Система оцінювання знань, умінь та навичок здобувачів передбачає виставлення оцінок за всіма формами проведення занять. За результатами вивчення дисципліни здобувач отримує підсумкову оцінку за 100-бальною системою, яка розраховується як накопичена сума отриманих балів за всі види поточного, модульного та підсумкового контролю. Якщо за результатами модульно-рейтингового контролю здобувач отримав сумарну кількість балів за три змістовні модулі, що не перевищує 49 балів, то здобувач вважається таким, що не виконав усі види робіт, які передбачаються навчальним планом з дисципліни «Фінансова безпека» і направляється на повторний курс вивчення дисципліни.

Відповідно до Положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти в НАСОН та Положення про академічну доброчесність у НАСОН у разі виявлення викладачем порушення студентом норм та правил академічної доброчесності, викладач зобов'язаний застосувати норми п.11.8.3 Положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти в НАСОН, зокрема: «повторне проходження оцінювання (тест, контрольна робота, залік, іспит тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента (модуля) освітньої програми».

Оцінювання навчальної роботи здобувачів вищої освіти за видами:

Вид контролю	Вид навчальної діяльності	Оцінювання
ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ	Робота на практичних, семінарських заняттях, у т.ч.:	максимальна оцінка – 5 балів
	доповідь з презентацією за тематикою питань самостійного вивчення дисципліни чи дискусійних питань (оцінка залежить від повноти розкриття теми, якості інформації, самостійності та креативності матеріалу, якості презентації і доповіді)	
	захист практичного завдання, захист завдання розрахункового характеру	
	відповіді під час усного опитування, участь у навчальній дискусії, розв'язок практичних завдань	
МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ	Модульна контрольна робота 1	максимальна оцінка – 10 балів
	Модульна контрольна робота 2	максимальна оцінка – 10 балів
ДОДАТКОВА ОЦІНКА	Участь у наукових конференціях, підготовка наукових публікацій, виконання наукових досліджень тощо.	Згідно з рішенням кафедри
ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ	Відповіді на тестові завдання	максимальна оцінка – 30 балів

Розподіл балів, які отримують здобувачі

Поточне тестування та самостійна робота										Всього	Підеу мков ий контр оль	Разом
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2								
T1	T2	T3	МК р 1	T4	T5	T6	T7	T8	МК р 2	70	30	100
5	5	5	15	5	5	5	5	5	15			

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Результат освітньої діяльності здобувача вищої освіти оцінюється за такими рівнями і критеріями:

Бали	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка
90 – 100	Здобувач демонструє бездоганні, повні і міцні знання навчального матеріалу в обсязі, що відповідає програмі дисципліни, правильно і обґрунтовано приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях. Вміє реалізувати теоретичні положення дисципліни в практичних розрахунках, аналізувати та співставляти дані на основі набутих з даної та суміжних дисциплін знань та умінь. Має знання сучасних технологій та методи розрахунків даної дисципліни. Під час навчання при проведенні практичних, семінарських занять, при виконанні	Високий Повністю забезпечує вимоги до знань, умінь і навичок що викладені в робочій програмі навчальної дисципліни. Власні пропозиції здобувача в оцінках і вирішенні практичних задач підвищує його вміння	Відмінно (A)

	<p>контрольних завдань проявив вміння самостійно вирішувати поставлені завдання, активно включається в дискусії, може відстоювати власну позицію в питаннях та рішеннях, що розглядаються.</p> <p>Зменшення з 100- бальної оцінки може бути пов'язане з недостатнім розкриттям питань, що стосуються дисципліни, яка вивчається, але виходить за рамки об'єму матеріалу, передбаченого робочою програмою навчальної дисципліни, або здобувач проявляє невпевненість в тлумаченні теоретичних положень чи складних практичних завдань.</p>	<p>використовувати знання які він отримав при вивчення інших дисциплін, а також знання, набуті при самостійному поглибленому вивченні питань, що відносять до дисципліни яка вивчається.</p>	
82-89	<p>Здобувач демонструє гарні знання, добре володіє матеріалом, що відповідає програмі дисципліни, робить на їх основі аналіз можливих ситуацій та вміє застосувати теоретичні положення при вирішення практичних задач, але допускає окремі неточності. Може самостійно виправляти допущені помилки, кількість яких є незначною.</p> <p>Знає сучасні технології та методи розрахунків даної дисципліни. При виконанні контрольних завдань та поясненні прийнятих рішень, дає вичерпне пояснення.</p>	<p>Достатній</p> <p>Забезпечує здобувач у самостійне вирішення основних практичних задач в умовах, коли вихідні дані в них змінюється порівняно з прикладами, що розглянуті при вивченні дисципліни.</p>	Добре (B)
74-81	<p>Здобувач в загальному добре володіє матеріалом, знає основні положення матеріалу, що відповідають програмі дисципліни, робить на їх основі аналіз можливих ситуацій та вміє застосовувати при вирішенні типових практичних</p>	<p>Достатній</p> <p>Конкретний рівень, за вивченим матеріалом програми дисципліни. Додаткові</p>	Добре (C)

	<p>завдань, але допускає окремі неточності. Вміє пояснити основні положення виконаних завдань. Помилки у відповідях не є системними. Знає характеристики основних положень, що мають визначальне значення при проведенні практичних, семінарських занять, при виконанні контрольних завдань та поясненні прийнятих рішень, в межах дисципліни що вивчається.</p>	<p>питання про можливість використання теоретичних положень для практичного використання викликають утруднення.</p>	
64-73	<p>Здобувач засвоїв основний теоретичний матеріал, що передбачений програмою дисципліни та розуміє постановку стандартних практичних завдань, має пропозиції щодо напрямку їх вирішення. Розуміє основні положення, що є визначальними в курсі, може вирішувати подібні завдання тим, що розглядалися з викладачем, але допускає значну кількість неточностей і грубих помилок, які може усувати за допомогою викладача.</p>	<p>Середній Забезпечує достатньо надійний рівень відтворення основних положень дисципліни</p>	<p>Задовільно (D)</p>
60-63	<p>Здобувач має певні знання, передбачені програмою дисципліни, володіє основними положеннями, що вивчаються на рівні, який визначається як мінімально допустимий. З використанням основних теоретичних положень, здобувач з труднощами пояснює правила вирішення практичних завдань дисципліни. Виконання практичних контрольних завдань значно формалізовано:</p>	<p>Середній Є мінімально допустимий у всіх складових програми дисципліни</p>	<p>Задовільно (E)</p>

	відсутнє глибоке розуміння роботи та взаємозв'язків з іншими дисциплінами.		
35-59	Здобувач може відтворити окремі фрагменти з курсу. Незважаючи на те, що програму навчання дисципліни здобувач виконав, працював він пасивно, його відповіді в більшості є невірними, необґрунтованими. Цілісність розуміння матеріалу з дисципліни у здобувача відсутні.	Низький Не забезпечує реалізації задач, що формуються при вивченні дисципліни	Незадовільно з можливістю повторного складання (F)
0-34	Здобувач повністю не виконав вимог програми навчальної дисципліни. Його знання на підсумкових етапах навчання є фрагментарними.	Незадовільний Здобувач не підготовлений до самостійного вирішення задач, які окреслив мету та завдання дисципліни	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни (FX)

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Поняття безпеки як стану захищеності особи, суспільства, держави.
2. Економічна безпека держави: історичні аспекти та організаційно-правові основи становлення і розвитку в Україні.
3. Категоріальний апарат економічної безпеки та її базові елементи.
4. Економічна безпека як багаторівнева система: суть та складові.
5. Фінансова безпека: суть та місце в системі економічної безпеки держави.
6. Поняття фінансової безпеки з погляду ресурсно-функціонального підходу.
7. Поняття фінансової безпеки з погляду статички.
8. Поняття фінансової безпеки з погляду у контексті нормативно-правового регламентування.
9. Функції фінансової безпеки держави.
10. Принципи управління фінансовою безпекою.
11. Поняття фінансової безпеки держави.
12. Складові фінансової безпеки держави та їх загальна характеристика.
13. Загрози фінансовій безпеці людини: соціально-економічні наслідки для суспільства.
14. Система управління фінансовою безпекою.
15. Правове регламентування становлення та розвитку економічної безпеки.
16. Забезпечення фінансової безпеки держави як сукупності організаційно-правових відносин.
17. Механізм забезпечення фінансової безпеки.
18. Система забезпечення фінансової безпеки держави.
19. Критерії та індикатори оцінки фінансової безпеки людини.
20. Національні інтереси, стратегічні пріоритети і фінансова безпека України у контексті розвитку світової цивілізації.
21. Доктрина фінансової безпеки як сукупність офіційних поглядів щодо забезпечення фінансової безпеки країни.
22. Пріоритетні цілі і завдання забезпечення безпеки згідно Концепції фінансової безпеки.
23. Стратегія фінансової безпеки.
24. Роль фінансової політики в забезпеченні фінансової безпеки.
25. Значення Методичних рекомендацій щодо оцінки рівня економічної безпеки України (2003) в формуванні методологічного підґрунтя визначення рівня фінансової безпеки.
26. Індикатори рівня фінансової безпеки України визначені Методичними рекомендаціями розрахунку рівня економічної безпеки України від 29 жовтня 2013 року.
27. Ключові положення моніторингу системи індикаторів та порівняння їх із пороговими значеннями.
28. Суть і значення характеристичних значень індикаторів.
29. Основні аспекти безпеки небанківського фінансового ринку.
30. Боргова безпека держави. Поняття і суть.

31. Бюджетна безпека та її вплив на фінансову безпеку держави.
32. Суть і значення валютної безпеки в забезпеченні фінансової безпеки держави.
33. Розкрийте сутність фінансової безпеки як складової економічної безпеки підприємства.
34. Розкрийте понятійний апарат фінансової безпеки підприємства.
35. Охарактеризуйте критерії фінансової безпеки підприємства.
36. Визначте ознаки фінансової безпеки підприємства.
37. Охарактеризуйте фактори впливу на рівень фінансової безпеки підприємства.
38. Визначте рівні фінансової безпеки підприємства.
39. Охарактеризуйте зв'язок фінансової безпеки підприємства із забезпеченістю його фінансовими ресурсами.
40. Розкрийте критерії та методи оцінювання фінансової безпеки підприємства.
41. Охарактеризуйте зв'язок фінансової безпеки держави та підприємства.
42. Визначте шляхи мінімізації загроз та забезпечення інтересів фінансової безпеки підприємства.
43. Розкрийте сутність безпеки банківської системи.
44. Визначте вплив безпеки банківської системи та економіку.
45. Охарактеризуйте актуальні загрози банківській безпеці в Україні.
46. Визначте критерії і індикатори банківської безпеки
47. Визначте зовнішні та внутрішні інструменти фінансової безпеки банку.
48. Розкрийте сутність безпеки страхового ринку
49. Класифікація загроз безпеці страхового ринку та їхній зміст
50. Визначте головні функції фондового ринку в економіці.
51. Розкрийте сутність безпеки фондового ринку.
52. Охарактеризуйте індикатори безпеки фондового ринку?
53. З'ясуйте сутність поняття «боргова безпека».
54. Охарактеризуйте показники для оцінки рівня фінансової безпеки.
55. Назвіть головні ознаки боргової політики.
56. Поясніть взаємозв'язок державного боргу та економічної безпеки
57. Боргова складова фінансової безпеки держави.
58. Ризики та загрози боргової складової національним економічним інтересам та фінансовій безпеці держави.
59. Охарактеризуйте основні індикатори, що визначають боргову безпеку.
60. Хто затверджує структуру і граничний обсяг державного боргу країни?
61. Критерії та індикатори оцінки боргової безпеки держави.
62. Назвіть шляхи подолання проблеми державного боргу в Україні.
63. Розкрийте економічну сутність поняття «бюджетна безпека».
64. Суб'єктний склад бюджетної безпеки.
65. Основні загрози бюджетної безпеки.
66. Сутність терміну «індикатор бюджетної безпеки».
67. Об'єкт бюджетної безпеки.
68. Обґрунтуйте основні проблеми бюджетної безпеки.

69. Визначте тактичні завдання забезпечення бюджетної безпеки.
70. Назвіть основні напрями дотримання бюджетної безпеки.
71. Актуальні загрози бюджетній безпеці України .
72. Стратегічні напрями гарантування бюджетної безпеки України.
73. Валютна безпека держави, суб'єктів господарювання та громадян.
74. Об'єкти та суб'єкти валютної безпеки.
75. Вплив валютних проблем на фінансову безпеку країни.
76. Валютна безпека як складова фінансової безпеки: суть, загрози, критерії та індикатори оцінки.
77. Стан валютної безпеки в Україні та шляхи її підвищення.
78. Сутність грошово-кредитної безпеки держави.
79. Грошово-кредитна політика та фінансова безпека банківської системи в умовах глобалізації.
80. Грошово-кредитна політика та її вплив на безпеку грошового обігу як важливу складову фінансової безпеки держави.
81. Об'єкти та суб'єкти забезпечення грошово-кредитної безпеки.
82. Вплив монетарної політики на рівень грошово-кредитної безпеки.
83. Основні інструментами грошово-кредитної політики
84. Індикатори грошово-кредитної безпеки та методика їх розрахунку.
85. Зовнішні загрози грошово-кредитній безпеці та напрями їх зменшення.
86. Внутрішні загрози грошово-кредитній безпеці та напрями їх зменшення.
87. Заходи направлені на підвищення рівня грошово - кредитної безпеки.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Венгер В. В. Фінанси: навчальний посібник Київ: Центр учбової літератури, 2019. 432 с.
2. Іванова Н.С. Економічна безпека: навч. посіб. Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2020. 139 с.
3. Варналій. З. С Економічна безпека: навч. посіб. Київ : Знання, 2018. 647 с.
4. Кузенко Т. Б. Сабліна Н. В. Фінансова безпека підприємства: навч. посіб. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 123 с
5. Марченко О. М., Пушак Я. Я., Ревак І. О. Фінансова безпека держави : навч. Посіб. Львів, 2020. 356 с.
6. Мельник С. І. Управління фінансовою безпекою підприємств: теорія, методологія, практика: монографія. Львів: «Растр-7», 2020. 384 с.
7. Пирожков С. І., Сухоруков А. І., Воробйов С. Л., Крупельницька Т. П. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України. Київ : Національний інститут проблем міжнародної безпеки, 2003. 63 с.
8. Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економіки України 02.03.2007 р. № 60. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0060665-07>
9. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України 29.10.2013 р. № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13>
10. Крупка М. І., Яструбецька Л. С. Фінансова безпека суб'єктів господарювання: підручник Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2018. 320 с.
11. Резворович К. Р. Юнін О. С., Круглова О. О. Фінансово-економічна безпека: теоретико-правові аспекти: навч. посіб. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2019. 195 с.

Допоміжна

1. Bondaruk T., Momotiuk L., Zaichko I. (2022). Budgetary policy of Ukraine in time of challenges and its impact on financial security. STATISTICS IN TRANSITION new series and STATISTICS OF UKRAINE. Joint Special Issue: A New Role for Statistics. Vol. 23, №5, pp. 185-208. URL: <http://surl.li/lfinq>
2. Zaichko I., Vysotska M., Miakyshevska O., Kosmidailo I., Osadchuk N. (2021). Modelling of public financial security and budget policy effects. *Journal of Computer Science and Network Security*. Vol. 21, № 9. pp. 239-246. URL: http://paper.ijcsns.org/07_book/202109/20210932.pdf
3. Zaichko I. V. An assessing the role of public financial policy in the field of culture. *Економічні горизонти*. 2020. № 4 (15). С. 4–15.
4. Zaichko I. V. Methodical provision of financial security assessment of the state. *Економічні горизонти*. 2020. № 1(12). С. 15–26.
5. Zaichko I., Vysotska M., Miakyshevska O., Kosmidailo I., Osadchuk N. Modelling of public financial security and budget policy effects. *Journal of*

- Computer Science and Network Security. Vol. 21. № 9. September 2021. P. 239-246. DOI: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2021.21.9.32>
6. Бондарук Т. Г., Заїчко І. В., Бондарук І. С. Діагностика фінансового стану підприємства та його інвестиційної привабливості в системі фінансового менеджменту. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2022. № 1-2. С. 62-75. URL: <http://194.44.12.92:8080/jspui/handle/123456789/6274>
 7. Заїчко І. В. Стійкість як фактор фінансової безпеки держави. *Сучасні проблеми і перспективи економічної динаміки*: матер. VI Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. молодих учених та студентів, (м. Умань, 31 жовтня – 1 листопада 2019 р.). Умань : ВПЦ «Візаві», 2019. С. 83-85.
 8. Заїчко І. В. Безпека бюджетної системи як особливий елемент фінансової безпеки держави. *Стратегічні пріоритети розвитку економіки, фінансів, обліку та права в Україні та світі*: зб. тез доповідей Міжнар. наук. прак. конф. (м. Полтава, 3 жовтня 2019 р.). Полтава : ЦФЕНД, 2019. Ч. 1. С. 48-50.
 9. Заїчко І. В. Бюджетна політика у системі забезпечення фінансової безпеки. *Проблеми формування та реалізації регіональної економіки*: зб. матеріалів II Міжнар. наук. прак. конф. (м. Запоріжжя, 30 травня 2020 року). Запоріжжя: ГО «СІЕУ», 2020. С. 90 – 93
 10. Заїчко І. В. Бюджетні важелі забезпечення стійкості бюджетної системи в контексті економічної безпеки. *Реформування економіки: проблеми, перспективи, міжнародний досвід*: матеріали Міжнар. наук. прак. конф. (м. Дніпро, 27 лютого 2021 р.). Дніпро: НО «Перспектива», 2021. С. 57-60.
 11. Заїчко І. В. Визначення рівня інтегрального показника фінансової безпеки за допомогою характеристичних значень індикаторів. *Методичні підходи до формування стратегічного бачення соціально-економічного розвитку регіонів*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 22 лютого 2020 р.). Дніпро: НО «Перспектива», 2020. С. 76-79
 12. Заїчко І. В. Загрози та ризики фінансовій безпеці на ринку фінансових послуг. *Study of modern problems of civilization*: зб. тез доповідей V Міжнар. наук. прак. конф. (Осло, Норвегія, 19-23 жовтня 2020 р.). 2020. С. 96-99. URL: <https://isg-konf.com/uk/study-of-modern-problems-of-civilization/>
 13. Заїчко І. В. Інноваційно-інвестиційна складова фінансової безпеки держави. *Фінансові інструменти сталого розвитку економіки в контексті міжнародного співробітництва*: матеріали Міжнар. наук. прак. Конф. (м. Львів, 27 лют. 2021 р.). Львів : ЛЕФ, 2021. С. 42 - 46.
 14. Заїчко І. В. Організаційно-економічна основа бюджетних механізмів забезпечення фінансової безпеки. *Розвиток фінансово-економічного становища на різних рівнях управління: підприємство, регіон, держава*: матеріали Міжнар. наук. прак. конф. (м. Дніпро, 18 квітня 2020 року). Дніпро: НО «Перспектива», 2020. С. 83-86. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/jspui/bitstream/316497/38202/1/Perspektyva_19.10.pdf
 15. Заїчко І. В. Оцінка стану фінансових ризиків підприємств та управління ними. *Економічні проблеми сучасності та концепція сталого розвитку держави та регіонів* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 21 грудня

- 2019 р.). Львів : ГО «Львівська економічна фундація», 2019. С.40-44.
16. Заїчко І. В. Перспективи та пріоритети розвитку економічної безпеки з урахуванням стану інституційного контуру. *Трансформація національної економіки в контексті реалізації євроінтеграційної стратегії: матеріали IV Міжнар. наук. прак. конф. (м. Миколаїв, 27 грудня 2019 р.)*. Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2019. С. 16-19 <http://surl.li/lfiln>
 17. Заїчко І. В. Пріоритетні завдання бюджетної політики в системі забезпечення фінансової безпеки держави. *Стратегія розвитку України: фінансово-економічний та гуманітарний аспекти: матеріали VII Міжнар. наук. прак. конф. (м. Київ, 16 жовтня 2020 р.)*. Київ: «Інформаційно-аналітичне агенство», 2020. С.51-53. URL: <http://194.44.12.92:8080/xmlui/handle/123456789/5306>
 18. Заїчко І. В. Сутність фінансової безпеки та її забезпечення в сучасному світі. *Євроінтеграційна перспектива та інвестиційний потенціал економіки: методологія та практика : збірник тез наукових робіт учасників Всеукр. наук.-практ. Конф. (м. Одеса, 12 жовтня 2019 р.)*. Одеса : ГО «Центр економічних досліджень та розвитку», 2019. С. 64-67.
 19. Заїчко І. В. Теоретичні аспекти бюджетної безпеки як одного з механізмів забезпечення економічної безпеки. *Стратегія розвитку України: фінансово-економічний та гуманітарний аспекти: матеріали VII Міжнар. наук. прак. конф. (м. Київ, 15 жовтня 2021 р.)*. Київ: «Інформаційно-аналітичне агенство», 2021. С. 44 - 47. URL: <http://194.44.12.92:8080/jspui/bitstream/123456789/6056/1/1%20%2811%29.pdf>
 20. Заїчко І. В. Фінансова безпека в системі фінансового управління. *Сучасні проблеми і перспективи економічної динаміки: матеріали 7 Всеукр. наук. прак. інтернет- конф. молодих учених та студентів (Умань, 19-20 листопада 2020 р.)*. Умань, 2020. С. 193-198. URL: <https://cutt.ly/025oRar>
 21. Заїчко І. В. Фінансова стійкість підприємств як інструмент реалізації фінансової безпеки. *Молодий вчений*. 2019. №10. С. 651-656.
 22. Заїчко І. В. Методичне забезпечення оцінки фінансової безпеки держави. *Економічні горизонти*. 2020. № 1(12). С. 15–26.
 23. Заїчко І. В. Оцінка ролі бюджетної складової у фінансовій безпеці *Knowledge, Education, Law, Management*, 2019, №3-4(28) р.
 24. Заїчко І. В. Теоретико - методологічна оцінка фінансової безпеки держави в умовах соціально-економічної трансформації. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2020 № 4 С. 86-96. <http://194.44.12.92:8080/jspui/handle/123456789/5953>
 25. Заїчко І. В. Теоретичні аспекти бюджетної безпеки як одного з механізмів забезпечення економічної безпеки. *Стратегія розвитку України: фінансово-економічний та гуманітарний аспекти: матеріали VII Міжнар. наук. прак. конф. (м. Київ, 15 жовтня 2021 р.)*. Київ: «Інформаційно-аналітичне агенство», 2021. С. 44 - 47. URL: <http://194.44.12.92:8080/jspui/bitstream/123456789/6056/1/1%20%2811%29.pdf>
 26. Заїчко І. В., Білошкурська Н. В. Нормативно-правове та методичне підґрунтя визначення рівня забезпечення і регулювання фінансової безпеки

- підприємств та держави. *Економіка та суспільство*. 2021. № 34.
<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/991>
27. Заїчко І. В. Система показників впливу бюджетної політики на стан фінансової безпеки. *Сучасні методи забезпечення економічної безпеки країн за умов фінансової нестабільності*: зб. матеріалів Всеукр. наук. прак. конф. (м. Київ, 11 квітня 2020 року). Київ: ГО Київський економічний науковий центр, 2020. С. 80 - 83.

Інформаційні ресурси

1. Інформаційно-аналітичний портал Українського агентства фінансового розвитку. URL: <https://ufin.com.ua/>
2. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua>
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk>
6. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>
7. Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/>
8. Офіційний сайт Урядового порталу. URL: <https://www.kmu.gov.ua/>
9. Офіційний сайт Міністерства економіки України. URL: <http://www.me.gov.ua/>
10. Сайт Асоціації українських банків. URL: <https://aub.org.ua/>
11. Статистична служба Європейської комісії (Євростат). URL: www.europa.eu.int
12. Періодичні видання (журнали, тижневики):
Актуальні проблеми економіки. URL: <http://eco-science.net/Arhive.htm>
Економіка України. URL: <https://journals.ua/business/ekonomika-ukrainy>
Економіка, фінанси, право. URL: <http://efp.in.ua/uk>
Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право URL: <http://zt.knteu.kiev.ua>
Науковий вісник Національної академії статистики, обліку і аудиту URL: <https://nasoa-journal.com.ua/index.php/journal>
Фінанси України URL: <https://finukr.org.ua>
13. Сайти Інтернет:
www.ft.com - Financial Times
www.businessweek.com - Business Week
www.economist.com - The Economist
www.europe.eu.int - Європейський союз
www.imf.org - Міжнародний валютний фонд
www.worldbank.org - Світовий банк
www.wto.org - Світова організація торгівлі
www.portal.euromonitor.com - Євромонітор
www.uncitral.org - Конференція ООН щодо права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ)